หอสมุดกลาง ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการทดลองและวิจารณ์

4.1 องค์ประกอบทางเคมีของหอยเป๋าฮื้อสด

วัตถุดิบที่ใช้ คือ หอยเป๋าฮื้อสด *H. asinina* ที่มีน้ำหนักรวมเปลือกประมาณ 30 กรัมต่อตัว เมื่อแกะเปลือกและเอาเครื่องในออกแล้วมีน้ำหนักประมาณ 12-15 กรัมต่อตัว จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของเนื้อหอยเป๋าฮื้อด้วยวิธีมาตรฐาน AOAC (1995) ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 องค์ประกอบทางเคมีของหอยเป๋าฮื้อสด (โดยน้ำหนักเปียก)

องค์ประกอบทางเคมีที่วิเคราะห์	ปริมาณที่พบ (%)
โปรตีน	14.39 ± 0.32
ไขมัน	0.27 ± 0.21
ความชื้น	84.32 ± 0.36
เถ้า	1.02 ± 0.17

หอยเป๋าฮื้อ *H. asinina* นี้ประกอบด้วยโปรตีน 14.39% ไขมัน 0.27% ความชื้น 84.32% และเถ้า 1.02% โดยมีค่าใกล้เคียงกับผลการวิเคราะห์หอยเป๋าฮื้อ *H. asinina* ขนาดน้ำหนักประมาณ 20 กรัม ที่อุบลวรรณ พึ่งฉิม (2546) พบว่ามีองค์ประกอบที่เป็นโปรตีน 15.31% ไขมัน 0.06% ความชื้น 82.22% และเถ้า 1.00% นอกจากนี้องค์ประกอบทางเคมีของหอยเป๋าฮื้อ *H. asinina* ที่พบยังมีค่าใกล้เคียงกับหอยเป๋าฮื้ออื่นๆ เช่น หอยเป๋าฮื้อ *H. giantea sieboldii* ที่พบในญี่ปุ่นมีความชื้น 78%-83% โปรตีน 12%-17% ชนิด *H. gigantea discus* มีความชื้น 78%-90% โปรตีน 9.4%-17.5% และชนิด *H. discus hannai* มีความชื้น 72%-78% โปรตีน 7.5%-12.5% (Takayama และคณะ, 1970) ส่วนหอยเป๋าฮื้อที่พบในสหรัฐอเมริกา *H. cracheroidii* มีความชื้น 68%-72% โปรตีน 18%-23% (Webber, 1970) หอยเป๋าฮื้อ *H. rubber* ที่พบในออสเตรเลียมีความชื้น 74%-78% โปรตีน 16%-19.5% (Olley และ Thrower, 1977) และจากการศึกษาของ Olaechea และคณะ (1993) พบว่าองค์ประกอบทางเคมีของหอยเป๋าฮื้อ kuro-awabi (*H. discus*) ที่เพาะเลี้ยงและจับจากธรรมชาติในแต่ละช่วงเวลาของปีที่นำมาใช้ในการทดลองนั้นค่อนข้างคงที่

ตลอดทั้งปี ประกอบด้วยโปรตีน 16.10% ไขมัน 0.58% ความชื้น 76.20% และเถ้า 1.52% ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองของ Hatae และคณะ (1995, 1996) ที่พบว่าหอยเป๋าฮื้อ *H. discus* มีโปรตีน 14.20%–18.40% ไขมัน 0.26%–0.93% ความชื้น 72.30%–82.10% และเถ้า 1.11%–1.29% การที่หอยเป๋าฮื้อมีปริมาณองค์ประกอบทางเคมีแตกต่างกันส่งผลให้กลิ่นรส เนื้อสัมผัส และลักษณะปรากฏแตกต่างกัน (Olley และ Thrower, 1977) ซึ่งปริมาณองค์ประกอบทางเคมีที่แตกต่างกันของสัตว์แต่ละชนิดขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิด ขนาด อายุ เพศ แหล่งที่อยู่ อาหาร สภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และสภาวะการวางไข่ เป็นต้น (Pigott และ Tucker, 1990)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของหอยเป๋าฮื้อ จะเห็นว่าหอยเป๋าฮื้อมีปริมาณโปรตีนสูง แต่มีไขมันต่ำ เช่นเดียวกับอาหารทะเลอื่นๆ ที่มีปริมาณไขมันต่ำ (Shahidi, 1994) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพในปัจจุบันที่นิยมบริโภคอาหารทะเลเพราะนอกจากจะให้โปรตีนคุณภาพสูง ร่างกายสามารถย่อยได้ง่าย อีกทั้งยังมีแร่ธาตุสำคัญหลายชนิด มีกรดไขมันที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย รวมทั้งมีไขมันต่ำ และให้พลังงานน้อยด้วย (Pigott และ Tucker, 1990) สัตว์พวกมีเปลือกแข็งหุ้ม (shellfish) โดยทั่วไปจะมีไขมันต่ำ เช่น กุ้งและปูบางชนิดมีปริมาณไขมันต่ำกว่า 1% (Sidwell, 1981) แต่ในหอยนางรมบางชนิดอาจสูงถึง 4% (Pigott และ Tucker, 1990) หอยเป๋าฮื้อมีปริมาณไขมันต่ำเนื่องจากไม่ได้เก็บไขมันไว้เป็นแหล่งพลังงานเหมือนปลา (Hatae และคณะ, 1995) แต่คาดว่ามีการเก็บพลังงานไว้ในรูปของไกลโคเจน ซึ่งทำให้เนื้อของสัตว์พวกมีเปลือกแข็งหุ้ม รวมถึงหอยเป๋าฮื้อมีรสชาติหวานเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยหอยเป๋าฮื้อ หอยนางรม หอยลาย (clam) หอยแมลงภู่ (mussel) และหอยทาก (snail) มีปริมาณไกลโคเจน 3%-5% (Bennion, 1980; Pigott และ Tucker, 1990) ส่วนในหอย scallop พบถึง 7.5% (Wongso และ Yamanaka, 1998)

4.2 ผลของวิธีการจัดการ อุณหภูมิ และระยะเวลาการเก็บรักษาต่อการเกิดฮิสตามีนในหอยเป๋าฮื้อสด

ฮิสตามีนเป็นสารพิษประเภท biogenic amine ที่เกิดจากปฏิกิริยาดีคาร์บอกซีเลชัน (decaboxylation) ของกรดอะมิโนฮิสติดีน โดยมีเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสที่สร้างโดยแบคทีเรียทำหน้าที่เร่งปฏิกิริยา และทำให้เกิดโรคอาหารเป็นพิษ histamine fish poisoning ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยจากการบริโภคอาหารทะเลทั้งสดและอาหารที่ผ่านกระบวนการแปรรูปต่างๆ เช่น อาหารกระป๋อง อาหารรมควัน เป็นต้น ฮิสตามีนมีความคงตัวสูงและไม่ถูกทำลายด้วยกระบวนการแช่แข็ง การหุงต้ม หรือการแปรรูปด้วยความร้อนสูง (Lehane และ Olley, 2000) ฮิสตามีนถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์กำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร (food safety)

ในทางการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นเพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว ในฐานะที่เป็นประเทศผู้ผลิตหอยเป๋าฮื้อในเชิงพาณิชย์ จึงควรมีการศึกษาฮิสตามีนในหอยเป๋าฮื้อสดเพื่อเป็นข้อมูลไว้ด้วย

การวิจัยส่วนนี้ทดลองเก็บรักษาหอยเป๋าฮื้อแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C เนื่องจากการขนส่งอาหารทะเลสดภายในประเทศหรือการขนส่งระยะทางไกล มักใช้การแช่น้ำแข็งหรือการแช่ในอุณหภูมิตู้เย็นเพื่อรักษาคุณภาพของอาหาร โดยอุณหภูมิตู้เย็นอยู่ระหว่าง 7°C-10°C (Ashie, Smith, และ Simpson, 1996; Lopez-Sabater และคณะ, 1996) นอกจากนี้มีหลายงานวิจัยพบว่าการเอาเครื่องในออกช่วยยืดอายุการเก็บรักษาอาหารทะเลสดได้ (Scott และคณะ, 1986) แต่ก็มีบางรายงานที่พบว่าการเอาเครื่องในออกกลับเร่งการเสื่อมคุณภาพของปลาบางชนิดและไม่ได้ช่วยยืดอายุการเก็บรักษาปลาให้นานขึ้น (Huss และ Asenjo, 1976) การทดลองนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพต่างๆ ได้แก่ ค่า pH เนื้อสัมผัส จุลินทรีย์ และการเกิดฮิสตามีนในหอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C ระหว่างการเก็บรักษา

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงของค่า pH ระหว่างการเก็บรักษา

จากการทดลอง พบว่า ที่อุณหภูมิการเก็บรักษาคงที่ มีอิทธิพลร่วมระหว่างวิธีการจัดการหอยเป๋าฮื้อ (เก็บรักษาแบบทั้งตัวหรือแกะเปลือกเอาเครื่องในออก) และระยะเวลาการเก็บรักษา ($p \leq 0.05$) ต่อการเปลี่ยนแปลงค่า pH ของหอยเป๋าฮื้อ (แสดงในภาคผนวก ซ.1 และ ซ.2) โดยที่อุณหภูมิการเก็บรักษาเท่ากัน หอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวมีค่า pH สูงกว่าแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ($p \leq 0.05$) การเปลี่ยนแปลงค่า pH ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อระยะเวลาการเก็บนานขึ้น ในขณะที่ pH ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาที่ 10°C มีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 4.2)

หอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C มีค่า pH เพิ่มขึ้น อาจเกิดจากกิจกรรมของจุลินทรีย์ที่ย่อยสลายโปรตีนทำให้เกิดสาร volatile amine เช่น แอมโมเนีย เป็นต้น ทำให้ค่า pH สูงขึ้น (Ashie และคณะ, 1996; สุมณฑา วัฒนสินธุ์, 2545) รวมถึงเกิดสารอื่นๆ เช่น สารประกอบ amines และ sulfides ถ้าเกิดในปริมาณมากอาจทำให้เกิดกลิ่นและรสผิดปกติขึ้นได้ (Sofos, 1994) Scott และคณะ (1986) รายงานว่าปลา orange roughy ที่เก็บแบบทั้งตัว และแบบตัดหัวและเอาเครื่องในออกเกิดกลิ่นที่ทำให้ผู้ทดสอบไม่ยอมรับหลังการเก็บรักษาด้วยน้ำแข็ง 11 และ 13 วัน ตามลำดับ และพบว่าค่า pH ของปลาที่เก็บทั้งสองแบบเพิ่มขึ้นเมื่อระยะเวลาการเก็บนานขึ้น เนื่องจากเกิดสารพวก volatile bases เช่น แอมโมเนีย dimethylamine และ trimethylamine เป็นต้น แต่ไม่พบความสัมพันธ์ของค่า pH ที่เพิ่มขึ้นกับการไม่ยอมรับทางประสาทสัมผัสด้านกลิ่น

ผลการทดลองนี้สอดคล้องกับผลการทดลองเก็บรักษาปู Dungeness crab (*Cancer magister*) (Parkin และ Brown, 1983) กุ้ง brown shrimp (*Penaeus aztecus*) (Lannelongue และคณะ, 1982) และกุ้งน้ำจืด (*Pacifastacus leniusculus*) (Wang และ Brown, 1983) ในบรรยากาศปกติ ที่พบว่าค่า pH เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ตลอดการเก็บรักษา แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงค่า pH กับการเจริญของแบคทีเรียที่ต้องการอากาศและการเกิดแอมโมเนีย

หอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาแบบทั้งตัวมีค่า pH สูงกว่าแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก อาจเนื่องจากการเก็บแบบทั้งตัวมีการปนเปื้อนของแบคทีเรียในลำไส้หรือท้องมากกว่าและมีหลายชนิดที่สามารถเจริญได้ดี โดยแบคทีเรียพวกที่ทำให้ค่า pH สูงขึ้น เช่น Pseudomonas Moraxella และ Acinetobacter เป็นต้น (Sofos, 1994) อาจมีการเจริญมากกว่าพวกที่สร้างกรดแลคติก ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง pH มากกว่า

ตารางที่ 4.2 การเปลี่ยนแปลงค่า pH ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C

ระยะเวลาการเก็บ	0°C		ระยะเวลาการเก็บ	10°C	
(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก	(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก
0	$6.12^{b}\pm0.01$	$6.12^{b}\pm0.01$	0	$6.12^{i}\pm0.01$	$6.12^{i}\pm0.01$
3	$6.22^{e}\pm0.01$	$6.07^{a}\pm0.01$	1	$6.20^{l}\pm0.02$	$6.06^{h}\pm0.01$
6	$6.29^{f}\pm0.01$	$6.11^{b}\pm0.01$	2	$6.16^{k}\pm0.02$	$5.95^{f}\pm0.01$
9	$6.29^{f}\pm0.01$	$6.08^{a}\pm0.01$	3	$6.19^{l}\pm0.02$	$6.04^{g}\pm0.01$
12	$6.37^{g}\pm0.01$	$6.14^{c}\pm0.01$	4	$6.17^{k}\pm0.02$	$5.92^{e}\pm0.01$
15	$6.42^{h}\pm0.01$	$6.15^{c}\pm0.01$	5	$6.14^{j}\pm0.01$	$5.79^{c}\pm0.01$
18	$6.42^{h}\pm0.01$	$6.19^{d}\pm0.02$	6	$6.06^{h}\pm0.01$	$5.64^{b}\pm0.02$
21	$6.42^{h}\pm0.01$	$6.23^{e}\pm0.01$	7	$5.86^{d}\pm0.01$	$5.47^{a}\pm0.01$

a, b, c, ... ตัวเลขในแต่ละอุณหภูมิที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p\leq0.05$)

หอยเป๋าฮื้อที่เก็บที่อุณหภูมิ 10°C มีแนวโน้มค่า pH ลดลง อาจเนื่องมาจากสัตว์จำพวกหอยมีปริมาณคาร์โบไฮเดรตซึ่งอยู่ในรูปไกลโคเจน เมื่อสัตว์น้ำตายเซลล์จะไม่ได้รับออกซิเจน ไกลโคเจนจึงไม่สามารถเปลี่ยนเป็นคาร์บอนไดออกไซด์และน้ำได้เหมือนในสภาพที่ยังมี

ชีวิตอยู่ แต่ไกลโคเจนยังคงแตกตัวต่อไปโดยการเกิดปฏิกิริยาไกลโคไลซีส (glycolysis) จากการทำงานของเอนไซม์ภายใต้ภาวะไม่มีอากาศ ทำให้เกิดกรดแลคติกขึ้น เมื่อมีการสะสมของกรดแลคติกเพิ่มมากขึ้นทำให้กล้ามเนื้อมี pH ลดต่ำลง (James และ Olley, 1970; นงลักษณ์ สุทธิวนิช, 2531) สอดคล้องกับการทดลองของ Baldwin และคณะ (1992) ซึ่งพบว่าเมื่อเก็บหอยเป๋าฮื้อ *H. iris* ไว้ 1 วัน ที่อุณหภูมิ 5.5°C ค่า pH จะลดลงเนื่องจากเกิดปฏิกิริยาไกลโคไลซิสแบบไม่ใช้ออกซิเจนภายในกล้ามเนื้อ และจากการศึกษาของ Chiou และคณะ (2002) พบว่าเมื่อเก็บหอยเป๋าฮื้อ small abalone (*H. diversicolor*) ที่อุณหภูมิ 5°C 15°C และ 25°C ค่า pH มีแนวโน้มลดลงเมื่อระยะเวลาการเก็บรักษาเพิ่มขึ้น และพบว่าค่า pH ที่ลดลงมีความสัมพันธ์กับปริมาณไกลโคเจนในเนื้อหอยที่ลดลงด้วย เช่นเดียวกับที่พบในหอย hard clam (Chiou, Lin, และ Shiau, 1998) และหอย Japanese baking scallop (Wongso และ Yamanaka, 1998)

นอกจากนี้การลดลงของค่า pH อาจเกิดจากการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่สร้างกรดแลคติกได้ เช่น Lactobacilli, Streptcocci และ ยีสต์ เป็นต้น (Ashie และคณะ, 1996) เช่นเดียวกับที่พบว่าค่า pH ของหอยนางรมที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 7°C เป็นเวลา 2 วัน ลดลงเนื่องจากการเจริญของ acid-tolerant lactic acid bacteria ซึ่งพบมากถึง 75% ของปริมาณแบคทีเรียทั้งหมด (Fieger และ Novak, 1961) James และ Olley (1970) รายงานว่าการเก็บหอยเป๋าฮื้อแบบทั้งตัวและแกะเปลือกที่อุณหภูมิสูงกว่า 5°C-7°C ค่า pH ลดลงมากอย่างเห็นได้ชัดและทำให้เกิดการสูญเสียน้ำมากด้วย ในขณะที่เมื่อเก็บที่อุณหภูมิต่ำกว่า ค่า pH เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ก็มีการสูญเสียน้ำออกจากเนื้อ อาจเนื่องมาจากผลกระทบจากความเย็น และสรุปว่าค่า pH ที่ต่ำลงและการสูญเสียน้ำของหอยเป๋าฮื้อมีผลทำให้ปริมาณน้ำในเนื้อลดลง ทำให้เนื้อสัมผัสของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อบรรจุกระป๋องเหนียวขึ้นด้วย

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงของเนื้อสัมผัส

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C พบว่า ค่า firmness มีแนวโน้มลดลงเมื่อระยะเวลาการเก็บรักษาเพิ่มขึ้น การเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C มีผลให้ค่า firmness ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออกมีค่าลดลงมากอย่างเห็นได้ชัดหลังจากเก็บ 3 และ 12 วันตามลำดับ และเมื่อเก็บที่อุณหภูมิ 10°C ค่า firmness ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) หลังการเก็บ 2 และ 5 วันตามลำดับ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 การเปลี่ยนแปลงค่า firmness ($\times 10^3$ g.mm) ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C และ10°C

ระยะเวลาการเก็บ	0°C		ระยะเวลาการเก็บ	10°C	
(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก	(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก
0	$18.62^{f}\pm2.48$	$18.62^{f}\pm2.48$	0	$24.62^{i}\pm2.64$	$24.62^{i}\pm2.64$
3	$10.26^{c}\pm0.80$	$15.17^{e}\pm1.57$	1	$21.23^{h}\pm1.67$	$28.97^{j}\pm0.93$
6	$5.24^{b}\pm0.05$	$14.96^{e}\pm2.37$	2	$16.38^{fg}\pm1.85$	$25.22^{i}\pm1.46$
9	$4.64^{b}\pm0.06$	$15.49^{e}\pm1.26$	3	$11.92^{de}\pm0.72$	$25.16^{i}\pm2.37$
12	$1.79^{a}\pm0.02$	$12.17^{d}\pm1.28$	4	$9.59^{cd}\pm1.08$	$23.17^{hi}\pm2.59$
15	$1.51^{a}\pm0.01$	$4.87^{b}\pm0.66$	5	$7.40^{bc}\pm0.75$	$17.52^{g}\pm2.55$
18	$1.20^{a}\pm0.01$	$1.90^{a}\pm0.23$	6	$6.13^{b}\pm0.59$	$14.15^{ef}\pm1.43$
21	$1.55^{a}\pm0.02$	$1.67^{a}\pm0.01$	7	$3.54^{a}\pm0.64$	$12.75^{e}\pm1.58$

a, b, c, ... ตัวเลขในแต่ละอุณหภูมิที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p\leq0.05$)

หอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาแบบทั้งตัวมีค่า firmness ต่ำกว่าแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออกที่ทุกอุณหภูมิการเก็บรักษา เนื่องจากการเสื่อมเสียของหอยเป๋าฮื้อเป็นไปอย่างรวดเร็วถ้าเก็บไว้ที่อุณหภูมิสูงและไม่มีการเอาเปลือกออก การเอาเปลือกและเครื่องในออกเป็นการป้องกันการปนเปื้อนจากแบคทีเรียที่อยู่ในเครื่องในและป้องกันการเสื่อมเสียจากเอนไซม์ด้วย (James และ Olley,1974) ลำไส้ของปลาตามปกติต้องชำแหละออกก่อนที่ปลาจะเสีย เนื่องจากแบคทีเรียในลำไส้สามารถปนเปื้อนเข้าไปในเนื้อปลาโดยอาศัยเอนไซม์ย่อยโปรตีนช่วยในกลไกนี้ (สุมณฑา วัฒนสินธุ์, 2545) การเจริญของจุลินทรีย์ที่พบได้ทั่วไปบริเวณผิวหนัง เหงือก หรือลำไส้ และการย่อยสลาย (autolysis) ของ endogenous enzyme ของแบคทีเรียที่อยู่ในลำไส้ ทำให้เกิดการเน่าเสียและมีผลให้เกิดลักษณะที่ไม่ดีต่างๆ เช่น การทำลายเนื้อสัมผัส (texture deterioration) การเกิดกลิ่นไม่ดี (off-flavors) และการเปลี่ยนสี (discoloration) เป็นต้น (Ashie และคณะ, 1996) Robbins และคณะ (1979) พบว่าการที่ปลาหรืออาหารทะเลมีเนื้อสัมผัสนิ่มขึ้นระหว่างการเก็บรักษา ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่เป็นที่ต้องการ นอกจากเกิดจากกิจกรรมของเอนไซม์จากจุลินทรีย์แล้วยังพบว่า endogenous protease ในกล้ามเนื้อบางชนิดที่สามารถทำงานได้ดีที่ pH ระหว่างการเก็บซึ่งอยู่ในช่วง 5.5-6.5 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสด้วย ดังนั้นหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัว

จึงเกิดการเน่าเสียได้เร็วกว่า ทำให้ค่า firmness ลดลงมากกว่าเนื่องจากกิจกรรมของจุลินทรีย์และเอนไซม์ นอกจากนี้การเปลี่ยนกลูโคสไปเป็นกรดแลคติกซึ่งมีผลให้ค่า pH ลดลงก็อาจมีผลกระทบต่อเนื้อสัมผัสและลักษณะปรากฏของเนื้อปลาได้ (Konagaya และ Konagaya, 1979; Ang และ Haard, 1985)

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงปริมาณจุลินทรีย์

4.2.3.1 ปริมาณแบคทีเรียที่ต้องการอากาศ

ปริมาณแบคทีเรียที่ต้องการอากาศที่พบในหอยเป๋าฮื้อสดมีประมาณ 2×10^4 cfu/g เมื่อระยะเวลาการเก็บหอยเป๋าฮื้อนานขึ้นปริมาณแบคทีเรียเพิ่มมากขึ้น ($p\leq0.05$) เมื่อใช้ปริมาณจุลินทรีย์เท่ากับ 10^6 cfu/g หรือประมาณ 6 log cfu/g เป็นเกณฑ์ในการกำหนดอายุการเก็บของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากเป็นปริมาณที่คาดว่าจะทำให้เกิดการเน่าเสีย (Gram และ Dalgaard, 2002) และมักเป็นระดับที่ทำให้อาหารไม่เป็นที่ยอมรับทางประสาทสัมผัส (Olafsdottir และคณะ, 1997) พบว่าสามารถเก็บรักษาหอยเป๋าฮื้อแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออกที่อุณหภูมิ 0°C ได้เป็นเวลา 6 และ 9 วัน ตามลำดับ และที่อุณหภูมิ 10°C เป็นเวลา 3 และ 4 วัน ตามลำดับ (ตารางที่ 4.4) การเก็บรักษาที่ 0°C ช่วยชะลอเมตาบอลิซึมต่าง ๆ ภายในเซลล์ของหอยเป๋าฮื้อและเซลล์จุลินทรีย์ได้ดีกว่าการเก็บรักษาที่ 10°C รวมถึงการแกะเปลือกเอาเครื่องในออกช่วยยืดอายุการเก็บรักษาได้ด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ Scott และคณะ (1986) ที่พบว่าปลา orange roughy ที่ตัดหัวและเอาเครื่องในออกมีอายุการเก็บรักษานานกว่าปลาที่เก็บแบบทั้งตัว โดยสามารถเก็บได้นานถึง 13-16 วัน ในขณะที่ปลาที่เก็บแบบทั้งตัวมีอายุการเก็บ 11 วัน James และ Olley (1970, 1974) พบว่าการเสื่อมเสียของหอยเป๋าฮื้อเป็นไปอย่างรวดเร็วถ้าเก็บไว้ที่อุณหภูมิสูงและไม่มีการเอาเปลือกออก การแกะเปลือกและเครื่องในออกเป็นการป้องกันการปนเปื้อนจากแบคทีเรียที่อยู่ในเครื่องในและป้องกันการเสื่อมเสียจากเอนไซม์ด้วย จึงควรเก็บหอยเป๋าฮื้อในสภาพที่แกะเปลือกและเอาเครื่องในออกภายใต้อุณหภูมิต่ำ

การเก็บรักษาที่อุณหภูมิตู้เย็นหรือต่ำกว่าจะช่วยยืดอายุของอาหารได้ เนื่องจากอุณหภูมิที่ต่ำไม่เหมาะสมกับการเจริญของแบคทีเรียที่ชอบอุณหภูมิปานกลาง (mesophiles) แต่เหมาะสมกับแบคทีเรียที่ชอบอุณหภูมิต่ำ (psychrophiles) หรือแบคทีเรียที่ปรับตัวเจริญได้ที่อุณหภูมิต่ำ (psychrotrophs) แม้ว่าแบคทีเรียจำพวก psychrotrophs เจริญได้ที่อุณหภูมิต่ำ แต่การเจริญก็เป็นไปอย่างช้าๆ การเน่าเสียจึงเกิดขึ้นช้ากว่า (สุมณฑา วัฒนสินธุ์, 2545; Ashie และคณะ, 1996) Wei และคณะ (1990) รายงานว่าแบคทีเรียในเนื้อปลาทูน่าที่เก็บ

รักษาที่อุณหภูมิ 10°C เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วจนถึง 10^7 cfu/g หลังการเก็บ 6 วัน แต่เนื้อปลาเกิดกลิ่นเหม็น (putrefactive odors) และเกิดเมือกขึ้นหลังจากเก็บได้ 3 วัน ในขณะที่การเก็บที่อุณหภูมิ 2°C เกิดกลิ่นไม่ดีหลังจากเก็บ 10 วัน ส่วนปริมาณแบคทีเรียที่ต้องการอากาศในเนื้อปลาซึ่งคาดว่าเป็นแบคทีเรียพวก psychrotrophs บางชนิด มีการเพิ่มขึ้นช้ากว่าที่ 10°C และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อระยะเวลาการเก็บเพิ่มขึ้น แบคทีเรียพวก psychrotrophs ที่มักปนเปื้อนในอาหารทะเล ได้แก่ *Pseudomonas*, *Aeromonas*, *Vibrio*, *Acinetobacter*, *Moraxella*, *Shewanella*, *Flavobacterium*, *Micrococcus*, และ *Bacillus spp.* เป็นต้น โดยแบคทีเรียในจีนัส Pseudomonas ปริมาณ 10^7 cfu/m^2 ขึ้นไป ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและเกิดเมือกในเนื้อที่เก็บรักษาในตู้เย็น (Sofos, 1994)

ตารางที่ 4.4 การเปลี่ยนแปลงปริมาณแบคทีเรียที่ต้องการอากาศ ($\times 10^6$ cfu /g) ของหอยเป๋าฮื้อที่เก็บแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C

ระยะเวลาการเก็บ	0°C		ระยะเวลาการเก็บ	10°C	
(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก	(วัน)	ทั้งตัว	แกะเปลือกเอาเครื่องในออก
0	0.02^{a}±0.01	0.02^{a}±0.01	0	0.02^{a}±0.01	0.02^{a}±0.01
3	0.27^{a}±0.02	0.10^{a}±0.01	1	0.01^{a}±0.01	0.05^{a}±0.01
6	1.16^{a}±0.06	0.46^{a}±0.01	2	0.08^{a}±0.02	0.20^{a}±0.01
9	5.07^{b}±0.06	1.08^{a}±0.06	3	5.64^{a}±0.04	0.86^{a}±0.07
12	7.52^{c}±0.07	3.41^{b}±0.10	4	13.27^{a}±0.57	4.87^{a}±0.20
15	12.65^{d}±0.07	9.39^{c}±0.02	5	124.10^{c}±5.42	44.31^{b}±1.01
18	20.87^{f}±0.89	18.36^{e}±0.75	6	226.29^{e}±6.86	130.32^{c}±9.31
21	92.80^{h}±0.90	56.04^{g}±4.09	7	226.29^{f}±41.54	188.63^{d}±13.24

a, b, c, ... ตัวเลขในแต่ละอุณหภูมิที่มีอักษรกำกับต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

4.2.3.2 ปริมาณแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลส

จากการทดลองพบว่าตลอดระยะเวลาการเก็บรักษาหอยเป๋าฮื้อแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออกที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C ไม่พบแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสซึ่งช่วยเร่งปฏิกิริยาดีคาร์บอกซีเลชันของกรดอะมิโนฮิสติดีนไปเป็นฮิสตามีน

โดยปกติแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสพบได้ทั่วไปในวัตถุดิบและสภาพแวดล้อมของกระบวนการผลิตหรือการเก็บรักษา แบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสมักเป็นแบคทีเรียพวก mesophile ที่สำคัญ ได้แก่ แบคทีเรียในแฟมิลี Enterobacteriaceae เช่น *Morganella morganii*, *Klebsiella pneumoniae*, *Klebsiella oxytoca* และ *Hafnia alvei* เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าแบคทีเรียในจีนัส Clostridium และ Lactobacillus สามารถสร้างฮิสตามีนในอาหารได้เช่นกัน (Taylor และคณะ, 1978) Lopez-Sabater และคณะ (1994) พบการปนเปื้อนของแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสในเนื้อปลาทูน่าจากขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการผลิตปลาทูน่ากระป๋องก่อนการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ โดยพบ *Morganella* และ *Enterobacter* spp. ถึง 73% ของปริมาณแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสที่พบทั้งหมด ซึ่งโดยปกติจะไม่พบแบคทีเรียเหล่านี้ได้ทั่วไป (natural microflora) ในปลาที่ถูกจับขึ้นมาใหม่ๆ

อุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ควบคุมการเจริญและการสร้างฮิสตามีนของแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลส โดยอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญของ *M. morganii* อยู่ที่ 25°C ซึ่งสามารถสร้างฮิสตามีนได้ถึง 5,253 mg/kg ในเวลา 48 ชั่วโมง แต่ไม่พบการเจริญและการสร้างฮิสตามีนของแบคทีเรียชนิดนี้ที่อุณหภูมิ 4°C เนื่องจากอุณหภูมิต่ำมีผลไปลดเมตาบอลิซึมต่างๆ ของเซลล์แบคทีเรีย เช่น การยับยั้งกิจกรรมของเอนไซม์ หรือการเคลื่อนย้ายสารผ่านเนื้อเยื่อเซลล์ เป็นต้น จึงทำให้แบคทีเรียพวก mesophile เจริญได้น้อยที่อุณหภูมิ 4°C หรือต่ำกว่า (Kim และคณะ, 2000) สอดคล้องกับผลการทดลองของ Wei และคณะ (1990) ที่พบว่าแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลส *M. morganii*, *K. oxytoca* และ *H. alvei* ในเนื้อปลาทูน่าไม่สามารถเจริญได้ที่อุณหภูมิ 2°C ส่วนที่ 10°C แบคทีเรียเพิ่มขึ้นเร็วกว่าที่อุณหภูมิ 2°C และสามารถสร้างฮิสตามีนได้มากกว่า 2,000 mg/kg หลังการเก็บรักษา 15 วัน จากรายงานของ Lopez-Sabater และคณะ (1996) พบว่า *M. morganii*, *K. oxytoca*, *Serratia marcescens*, และ *Plesiomonas shigelloides* ในเนื้อปลาทูน่าที่เก็บรักษาที่ 8°C มีการเจริญและสร้างฮิสตามีนเล็กน้อย หลังจาก 84 ชั่วโมง พบปริมาณฮิสตามีนเพียง 23, 28, 31, และ 43 mg/kg ตามลำดับ ในขณะที่อุณหภูมิ 0°C แบคทีเรียทั้ง 4 ชนิดไม่สามารถเจริญและสร้างฮิสตามีน

ได้ แม้จะพบ *M. morganii* หรือ *K. oxytoca* ซึ่งถือเป็นแบคทีเรียที่มีศักยภาพสูงที่ทำให้เกิดฮิสตามีนมากถึง 5 log cfu/g เนื่องจากอุณหภูมิไม่เหมาะสมต่อการเจริญของแบคทีเรียและไม่เหมาะสมต่อการทำงานของเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลส ทำให้เอนไซม์มี activity ต่ำ จึงสร้างฮิสตามีนได้น้อยมาก และจากการศึกษาของ Du และคณะ (2002) พบว่าการเก็บปลาทูน่าที่อุณหภูมิ 0°C เป็นเวลา 9 วัน ปริมาณฮิสตามีนเกิดขึ้นน้อยกว่า 20 mg/kg แม้จะพบแบคทีเรียนี้สูงถึง 6 log cfu/g ในขณะที่การเก็บที่ 10°C และ 22°C ปริมาณแบคทีเรียเพียง 2-3 log cfu/g สามารถสร้างฮิสตามีนได้มากกว่า 50 mg/kg อาจเนื่องจากเป็นแบคทีเรียต่างชนิดกัน โดยแบคทีเรียพวกที่เจริญได้ดีที่อุณหภูมิ 22°C สามารถสร้างเอนไซม์ที่มี activity สูงกว่าแบคทีเรียพวกที่เจริญได้ดีที่อุณหภูมิต่ำกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่าชนิดของแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดฮิสตามีนมากกว่าปริมาณของแบคทีเรียที่พบ ซึ่งอาจไม่ใช่พวกที่สร้างเอนไซม์ที่มี activity สูง ทำให้เกิดฮิสตามีนได้น้อย

4.2.4 ปริมาณฮิสตามีน

จากการวิเคราะห์ปริมาณฮิสตามีนในหอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาแบบทั้งตัวและแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ที่อุณหภูมิ 0°C และ 10°C โดยใช้ชุดทดสอบฮิสตามีน (KIKKOMAN ,Kikkoman Corporation, Japan) ไม่พบฮิสตามีนในเนื้อหอยเป๋าฮื้อจากทุกภาวะการเก็บรักษา เนื่องจากไม่พบแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสในหอยเป๋าฮื้อดังที่ได้กล่าวถึงในข้อ 4.2.3.2 จึงไม่มีการสร้างเอนไซม์ไปเร่งปฏิกิริยาดีคาร์บอกซีเลชันของกรดอะมิโนฮิสติดีนไปเป็นฮิสตามีน นอกจากนี้ปริมาณกรดอะมิโนฮิสติดีนที่เป็นสารตั้งต้นสำคัญของการเกิดฮิสตามีนในเนื้อหอยเป๋าฮื้อมีเพียง 10 mg/100g (Chiou และคณะ, 2002) ทำให้ไม่พบฮิสตามีนในหอยเป๋าฮื้อในทุกภาวะการเก็บ โดยปกติปลาที่ทำให้เกิดโรคอาหารเป็นพิษ histamine fish poisoning เช่น ปลา kahawai kingfish และ albacore มีปริมาณกรดอะมิโนฮิสติดีนสูงกว่า 1,000 mg/100g (Flesher และคณะ, 1995) ส่วนปลาที่ไม่เกี่ยวข้องกับโรคอาหารเป็นพิษนี้ เช่น ปลา sea perch, flounder, และ red snapper มีปริมาณกรดอะมิโนต่ำกว่า 5 mg/100g (Arnold และ Brown, 1978) และการควบคุมการเกิดฮิสตามีนที่ดีที่สุด คือ การเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C หรือที่อุณหภูมิต่ำกว่า ซึ่งอุณหภูมิต่ำช่วยยับยั้งการเจริญและการสร้างฮิสตามีนของแบคทีเรียที่สร้างเอนไซม์ฮิสติดีนดีคาร์บอกซีเลสชนิดที่มีศักยภาพในการสร้างฮิสตามีนได้สูง ซึ่งมักเป็นพวก mesophile เช่น *M. morganii* เป็นต้น (Kim และคณะ, 2000; Du และคณะ, 2002) ในการศึกษาของ Du และคณะ (2002) พบว่าปลาทูน่าที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C เป็นเวลา 9 วัน มีปริมาณฮิสตามีนเกิดขึ้นน้อยกว่า 20 mg/kg ในขณะที่การเก็บที่ 10°C พบปริมาณฮิสตามีนสูงกว่า 100

mg/kg หลังการเก็บรักษาเพียง 3 วัน ซึ่งสูงกว่าระดับที่ The Food and Drug Administration (FDA) ได้กำหนดไว้ คือ 50 mg/kg ถือเป็นระดับที่ก่อให้เกิดอันตราย (hazard action level)

จากการทดลองนี้จึงช่วยยืนยันได้ว่าไม่มีฮิสตามีนเกิดขึ้นในหอยเป๋าฮื้อที่เก็บรักษาแบบทั้งตัวหรือแบบแกะเปลือกเอาเครื่องในออก ที่อุณหภูมิ 0°C เป็นเวลา 21 วัน และที่ 10°C เป็นเวลา 7 วัน หอยเป๋าฮื้อนี้มีความปลอดภัยไม่ทำให้เกิดปัญหาโรคอาหารเป็นพิษ histamine fish poisoning

4.3 ผลของอุณหภูมิและระยะเวลาในการให้ความร้อนต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของหอยเป๋าฮื้อ

กระบวนการแปรรูปเนื้อสัตว์ด้วยความร้อนมีอิทธิพลต่อเนื้อสัมผัส การเปลี่ยนแปลงของโปรตีน ปริมาณผลผลิต (cooking yield) และปัจจัยคุณภาพคุณภาพที่สำคัญอื่นๆ เช่น ความชุ่มน้ำ (juiciness) สี กลิ่นรส เป็นต้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความน่ารับประทานและการยอมรับต่อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค (Califano และคณะ, 1997) และเนื่องจากการแปรรูปหอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์เป็นการแปรรูปอาหารโดยใช้ความร้อนสูง ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพด้านต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ด้วย การวิจัยส่วนนี้จึงศึกษาผลของอุณหภูมิและเวลาการให้ความร้อนต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของหอยเป๋าฮื้อ โดยให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C โดยใช้อ่างน้ำร้อนควบคุมอุณหภูมิ และที่อุณหภูมิ 100°C และ 120°C ให้ความร้อนผ่านน้ำมันพืชในหม้อทอดควบคุมอุณหภูมิ เป็นระยะเวลา 2-240 นาที

4.3.1 ปริมาณ cooking loss

จากการทดลองเมื่อให้ความร้อนเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที พบว่าปริมาณ cooking loss มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่ออุณหภูมิและเวลาการให้ความร้อนเพิ่มขึ้น (ดังรูปที่ 4.1 และดูรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมในภาคผนวก ฌ.1) โดยการสูญเสียน้ำหนักของเนื้อจะเพิ่มขึ้นตามอุณหภูมิและเวลาในการให้ความร้อน (Laakkonen และคณะ, 1970; Bouton, Harris, และ Shorthose, 1975; Offer และคณะ, 1989) สอดคล้องกับการทดลองของ Chiou และคณะ (2004) ที่พบว่าเมื่อให้ความร้อนเนื้อหอยเป๋าฮื้อ small abalone (*H. diversicolor*) ที่อุณหภูมิ 98°C ทำให้เกิดการสูญเสียความชื้นและน้ำหนักมากกว่าที่ 80°C และรายงานของ Gao และ Ogawa (2002) ที่พบว่าการต้มเนื้อหอยเป๋าฮื้อ *H. discus* เป็นเวลา 1-3 ชั่วโมง เนื้อหอยสูญเสียน้ำหนักถึง 34%-39%

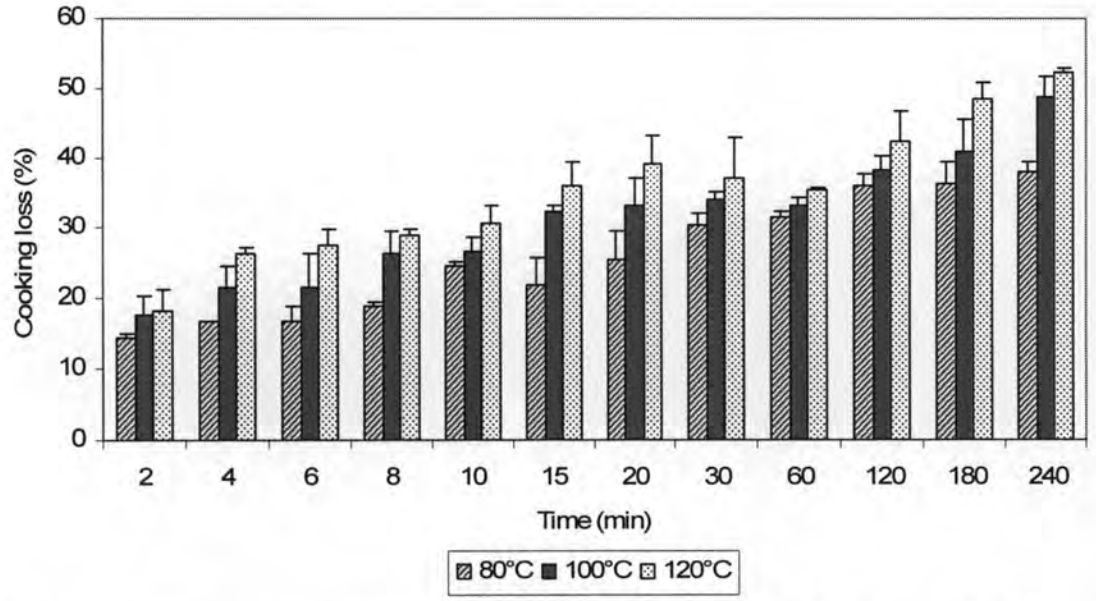

รูปที่ 4.1 ปริมาณ cooking loss ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที

การเปลี่ยนแปลงเนื่องจากความร้อนของโปรตีนโครงสร้าง 2 ชนิด คือ actomyosin complex และ คอลลาเจน มีผลต่อการสูญเสียน้ำของเนื้อ (Bailey และ Light, 1989; Tyszkiewicz, 1979) โดยไมโอซินเกิดการเสียสภาพที่อุณหภูมิ 40°C-60°C แอกตินเสียสภาพที่ 66°C-73°C และคอลลาเจนเกิดการหดตัวที่ 56°C-62°C ซึ่งการหดตัวของโปรตีนดังกล่าวเป็นสาเหตุทำให้น้ำที่อยู่ในกล้ามเนื้อถูกขับออกมา (Marten และคณะ, 1982) Gao และคณะ (2001) ศึกษาการเสียสภาพของโปรตีนกล้ามเนื้อหอยเป๋าฮื้อด้วยวิธี differential scanning calorimetry (DSC) พบว่าอุณหภูมิที่ไมโอซิน คอลลาเจน และแอกติน เกิดการเสียสภาพเท่ากับ 51.3°C 57.5°C และ 68.3°C ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ Offer และคณะ (1984) Palka และ Daun (1999) และ Bertola และคณะ (1994) ที่รายงานว่าน้ำในเนื้อหอยเป๋าฮื้อส่วนใหญ่อยู่ในช่องว่างระหว่างเส้นใยกล้ามเนื้อ การสูญเสียน้ำของเนื้อเนื่องจากความร้อนเกี่ยวข้องกับการหดตัวของกล้ามเนื้อ 2 ช่วง (phase) การหดตัวครั้งแรกเกิดที่อุณหภูมิ 45°C-60°C โดยกล้ามเนื้อเกิดการหดตัวตามขวาง (transverse) กับแนวแกนเส้นใย (fiber axis) ซึ่งอาจเกิดจากการเสียสภาพของไมโอซินมีผลทำให้เกิดการสูญเสียน้ำในเนื้อไปปริมาณมาก และการหดตัวครั้งที่สองเกิดการหดตัวตามยาว (parallel) ที่อุณหภูมิ 60°C-90°C ซึ่งอาจเกิดจากการเสียสภาพของ actomyosin complex และนอกจากนี้การหดตัวของกล้ามเนื้อเนื่องจากความร้อนยังมีความสัมพันธ์กับการหดสั้นลงของซาร์โคเมียร์ ซึ่งความยาวซาร์โคเมียร์ที่สั้นลงมีผลให้เกิดการสูญเสียน้ำของเนื้อด้วย (Laakkonen และคณะ, 1970; Bouton และคณะ, 1975; Findlay, Stanley, และ Gullet, 1986)

จากการศึกษาของ Palka และ Daun (1999) พบว่าการเปลี่ยนแปลงความยาวของซาร์โคเมียร์แปรผกผันกับปริมาณ cooking loss โดยเมื่ออุณหภูมิการให้ความร้อนเพิ่มขึ้น ทำให้ความยาวของซาร์โคเมียร์สั้นลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ปริมาณ cooking loss เพิ่มขึ้น และพบว่าการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 50°C-90°C เท่านั้น ที่ปริมาณ cooking loss ที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์กับค่า hardness ที่เพิ่มขึ้นด้วย แต่เมื่อให้ความร้อนสูงขึ้นอีก ค่า hardness กลับมีแนวโน้มลดลง แม้ปริมาณ cooking loss เพิ่มขึ้นก็ตาม อาจเนื่องมาจากคอลลาเจนเปลี่ยนไปเป็นเจลาตินทำให้เนื้อนุ่มขึ้น แต่จากการทดลองให้ความร้อนแก่เนื้อหอยเป๋าฮื้อที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที พบว่าปริมาณ cooking loss ที่เพิ่มขึ้นไม่มีผลทำให้ความเหนียวของเนื้อหอยเป๋าฮื้อเพิ่มขึ้น (รูปที่ 4.4) และไม่พบความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงปริมาณ cooking loss กับค่า toughness

4.3.2 Degree of browning

อุณหภูมิและระยะเวลาการให้ความร้อนมีอิทธิพลร่วมกันต่อการเกิดสีน้ำตาลอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) เมื่อให้ความร้อนเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที การเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยเป๋าฮื้อมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิและระยะเวลาการให้ความร้อนเพิ่มขึ้น (รูปที่ 4.2 และดูรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมในภาคผนวก ฌ.2) สีน้ำตาลของเนื้อหอยเป๋าฮื้อเกิดได้ดีเมื่อให้ความร้อนที่อุณหภูมิสูงกว่า 80°C โดยจะเห็นว่าที่ 80°C การเปลี่ยนแปลงสีของเนื้อหอยค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาการให้ความร้อน 4 ชั่วโมง แต่เมื่อให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C การเกิดสีน้ำตาลเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหลังผ่านความร้อนเป็นเวลา 60 นาที ขึ้นไป ในขณะที่การให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 120°C สีน้ำตาลเกิดได้เร็วและมากกว่าอย่างเห็นได้ชัดหลังให้ความร้อนเพียง 20 นาที เมื่อเทียบกับที่อุณหภูมิ 80°C และ 100°C

Kawashima และ Yamanaka (1996) รายงานว่าเนื้อหอย scallop มีสีน้ำตาลมากขึ้นหลังผ่านการให้ความร้อนเนื่องจากเกิดปฏิกิริยาเมลลาร์ดของ sugar phosphate โดยเฉพาะ glucose-6-phosphate กับกรดอะมิโนอิสระ เช่น taurine และ alanine เช่นเดียวกับการเกิดสีน้ำตาลที่พบในเนื้อหอยเป๋าฮื้อ *H. disversicolor* (Chiou และคณะ, 2004) นอกจากนี้ Nakayama และ Kimura (1979) และ Kawashima และ Yamanaka (1995, 1996) พบว่าปริมาณ glucose-6-phosphate มีความสัมพันธ์กับการเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยแครงเป็นอย่างมาก

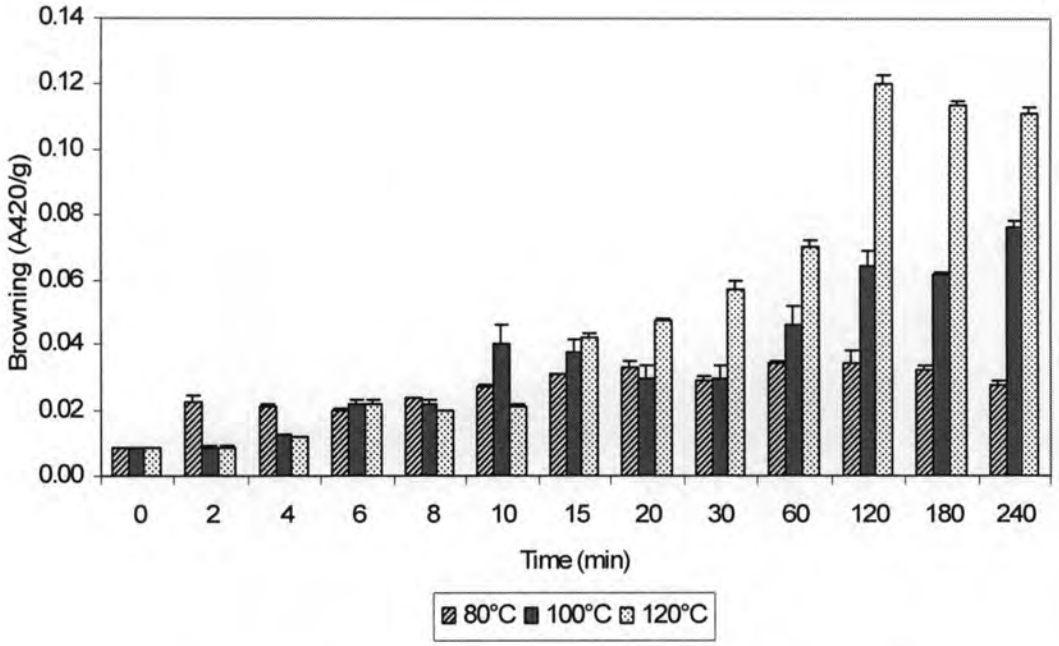

รูปที่ 4.2 การเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที

การเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยแครงทั้งชนิดแห้งและบรรจุกระป๋องนั้นเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการแปรรูป (Kawashima และ Yamanaka, 1995) ซึ่งในภาวะที่กรดอะมิโนอิสระและ glucose-6-phosphate รวมถึงน้ำตาลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาการเกิดสีน้ำตาลมีปริมาณสูง ทำให้เกิดสีน้ำตาลขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการทำแห้งหรือกระบวนการให้ความร้อนอื่นๆ ได้ (Wongso และ Yamanaka, 1998) ปฏิกิริยาเมลลาร์ดเกิดขึ้นที่อุณหภูมิสูงประมาณ 90°C (ชัยณรงค์ คันธพนิต, 2529) อัตราการการเกิดสีน้ำตาลในอาหารขึ้นกับองค์ประกอบของอาหารและปัจจัยอื่นๆ เช่น ค่า pH ค่า water activity เป็นต้น (Kumar และคณะ, 2006) แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่ออัตราเร็วของปฏิกิริยาคือ อุณหภูมิ (Carabasa และ Ibarz, 2000) อัตราเร็วของปฏิกิริยาเมลลาร์ดจะเพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น ดังนั้นในภาวะที่สารตั้งต้นมีความเข้มข้นสูงและอุณหภูมิสูงปฏิกิริยาจะเกิดได้เร็วมาก เนื่องจากเกิด autocatalytic อัตราเร็วของปฏิกิริยาเพิ่มขึ้นเป็น 2-3 เท่า เมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นทุกๆ 10°C (นิธิยา รัตนาปนนท์, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองของ Chiou และคณะ (2004) ที่พบว่าการเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยเป๋าฮื้อ *H. disversicolor* ที่ 98°C เกิดได้มากกว่าที่ 80°C

4.3.3 Water-holding capacity (WHC)

การให้ความร้อนแก่เนื้อหอยเป๋าฮื้อที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C ในช่วง 0-10 นาที มีผลให้ค่า WHC ลดลง ดังรูปที่ 4.3 (ดูรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมในภาคผนวก ฌ.3) การลดลงของค่า WHC นี้เกิดจากการเสียสภาพของโปรตีน เกิดการหดรัดตัวของไมโอไฟบริลที่อุณหภูมิประมาณ 40°C-50°C (Cheng และ Parrish, 1976; Davey และ Gilbert, 1974; Jones และคณะ, 1977) และเนื้อเยื่อเกี่ยวพันเกิดการหดตัวเหลือ 1 ใน 3 ของความยาวเดิมที่อุณหภูมิ 60°C-65°C ทำให้สูญเสียน้ำออกไปจากกล้ามเนื้อ (มาลัยวรรณ และ วรรณวิบูลย์, 2540; Davey และ Gilbert, 1974) เนื่องจากน้ำในเนื้อส่วนใหญ่อยู่ในช่องว่างระหว่างเส้นใยหนาและเส้นใยบางของไมโอไฟบริลซึ่งถูกห่อหุ้มด้วยโครงข่ายของคอลลาเจน (collagen network) การหดตัวของกล้ามเนื้อเนื่องจากความร้อน ทำให้น้ำส่วนนี้ถูกบีบออกมาจากเนื้อ (Zayas, 1997) Hamm (1970) อธิบายว่าการจัดเรียงตัวของเส้นใยไมโอไฟบริลมีบทบาทอย่างมากในการกักเก็บน้ำอิสระไว้ในกล้ามเนื้อ ดังนั้นการจับตัวกันแน่นขึ้นของโปรตีนกล้ามเนื้อเนื่องจากการเสียสภาพของโปรตีน จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้สูญเสียความสามารถในการจับน้ำได้

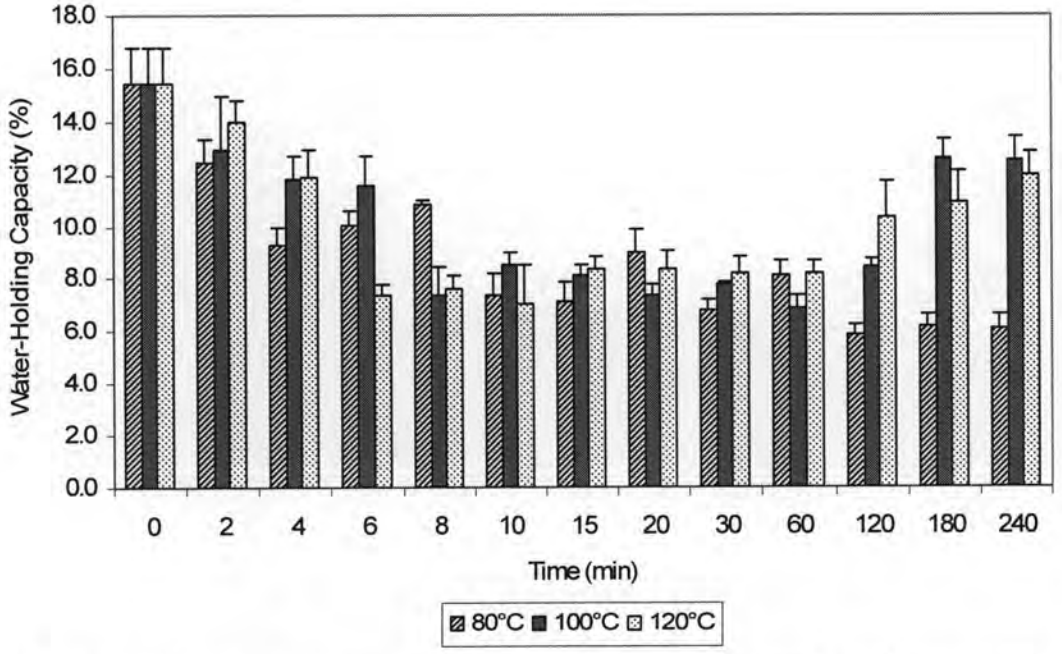

รูปที่ 4.3 water-holding capacity ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที

ค่า WHC มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นหลังการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C และ 120°C เป็นเวลา 60 นาที เนื่องจากคอลลาเจนเปลี่ยนไปเป็นเจลาติน ซึ่งอยู่ในรูปที่ละลายน้ำได้มากขึ้น ทำให้สามารถจับกับน้ำได้มากขึ้น (ชัยณรงค์ คันธพนิต, 2529) ส่วนการให้ความร้อนที่ 80°C ค่า WHC ไม่เพิ่มขึ้นและค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาการให้ความร้อน แม้ว่าที่อุณหภูมิ 80°C คอลลาเจนที่เป็นองค์ประกอบในเนื้อเยื่อเกี่ยวพันบริเวณเพอริไมเซียมบางส่วนเริ่มเปลี่ยนไปเป็นเจลาตินบ้างแล้วก็ตาม (Cheng และ Parrish, 1976; Jones และคณะ, 1977; Larick และ Turner, 1992) ทั้งนี้เนื่องจากคอลลาเจนส่วนใหญ่เปลี่ยนไปเป็นเจลาตินที่อุณหภูมิสูงกว่า 80°C (Davey และ Gilbert, 1974) Ledward (1984) รายงานว่าแม้ว่ากระบวนการที่คอลลาเจนเปลี่ยนไปอยู่ในรูปที่ละลายน้ำได้จะเกิดขึ้นได้ที่อุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิการหดตัวของคอลลาเจน แต่ก็พบว่าที่อุณหภูมิต่ำกว่า 90°C อัตราการเปลี่ยนแปลงเกิดได้ช้ากว่าที่อุณหภูมิ 100°C ซึ่งอัตราการเกิดจะเพิ่มขึ้นมากว่าอย่างเห็นได้ชัด

4.3.4 ลักษณะเนื้อสัมผัส

ค่า toughness ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที ลดลงในช่วง 10 นาทีแรกของการให้ความร้อน (ดังรูปที่ 4.4 และดูรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมในภาคผนวก ฌ.4) และจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของค่า toughness ที่ลดลงสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของค่า WHC ที่มีแนวโน้มลดลงในช่วงแรกของการให้ความร้อนด้วยเช่นกัน (แสดงในรูปที่ 4.5) อาจเนื่องมาจากเกิดการเสียสภาพของโปรตีนเนื้อเยื่อเกี่ยวพันมีผลทำให้ความแข็งแรงของโครงร่างเนื้อเยื้อเกี่ยวพัน (connective tissue network) ลดลง ซึ่งเกิดพร้อมกับการหดตัวของคอลลาเจนที่อุณหภูมิประมาณ 55°C-65°C (Ledward, 1979) โดยคอลลาเจนของเนื้อหอยเป๋าฮื้อเกิดการเสียสภาพที่อุณหภูมิ 57.5°C (Gao และคณะ, 2001) ในขณะที่คอลลาเจนเกิดการหดตัวเนื่องจากความร้อน จะมีชิ้นส่วนที่ละลายน้ำได้ (soluble fragments) ของเส้นใยบางส่วนละลายออกมา และทำให้ความเหนียวลดลงได้ (Ledward, 1979) โดยปกติเนื้อหอยเป๋าฮื้อประกอบด้วยคอลลาเจนสูงถึง 30%-50% ของปริมาณโปรตีนทั้งหมด (Olaechea และคณะ, 1993) การเปลี่ยนแปลงของคอลลาเจนเนื่องจากความร้อนจึงมีอิทธิพลต่อเนื้อสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อมาก ในขณะที่ myofibrillar protein แทบไม่มีบทบาทต่อเนื้อสัมผัสเลย (Ochiai และคณะ, 1985; Olaechea และคณะ, 1993)

เมื่อระยะเวลาการให้ความร้อนเพิ่มขึ้น พบว่า เนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C และ 120°C มีค่า toughness ลดลงอย่างเห็นได้ชัดหลังการให้ความร้อน 60 นาทีขึ้นไป เช่นเดียวกับที่พบว่าค่า WHC เพิ่มสูงขึ้น (รูปที่ 4.5) คาดว่าเนื่องมาจากคอลลาเจนเปลี่ยนไป

เป็นเจลาตินอย่างสมบูรณ์ น้ำถูกจับไว้ในเนื้อมากขึ้น จึงทำให้เนื้อสัมผัสนุ่มมากขึ้นด้วย (Gao และคณะ, 2001) ในขณะที่การให้ความร้อนที่ 80°C ค่า toughness ค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาการให้ความร้อน (รูปที่ 4.4) เนื่องจากคอลลาเจนเปลี่ยนไปเป็นเจลาตินได้ดีที่อุณหภูมิสูงกว่า 80°C และอัตราการเกิดเจลาตินจะเพิ่มขึ้นเมื่อให้ความร้อนที่อุณหภูมิสูงกว่า (Davey และ Gilbert, 1974; Ledward, 1984) จึงทำให้ค่า toughness มีการเปลี่ยนแปลงน้อย

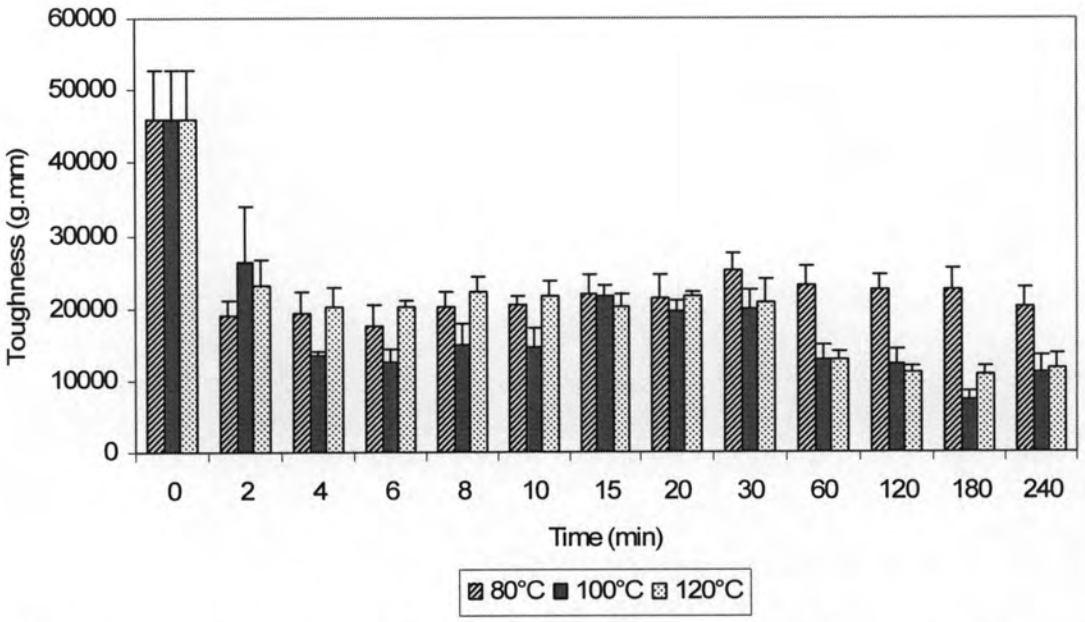

รูปที่ 4.4 ค่า toughness ของหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 80°C 100°C และ 120°C เป็นเวลา 2-240 นาที

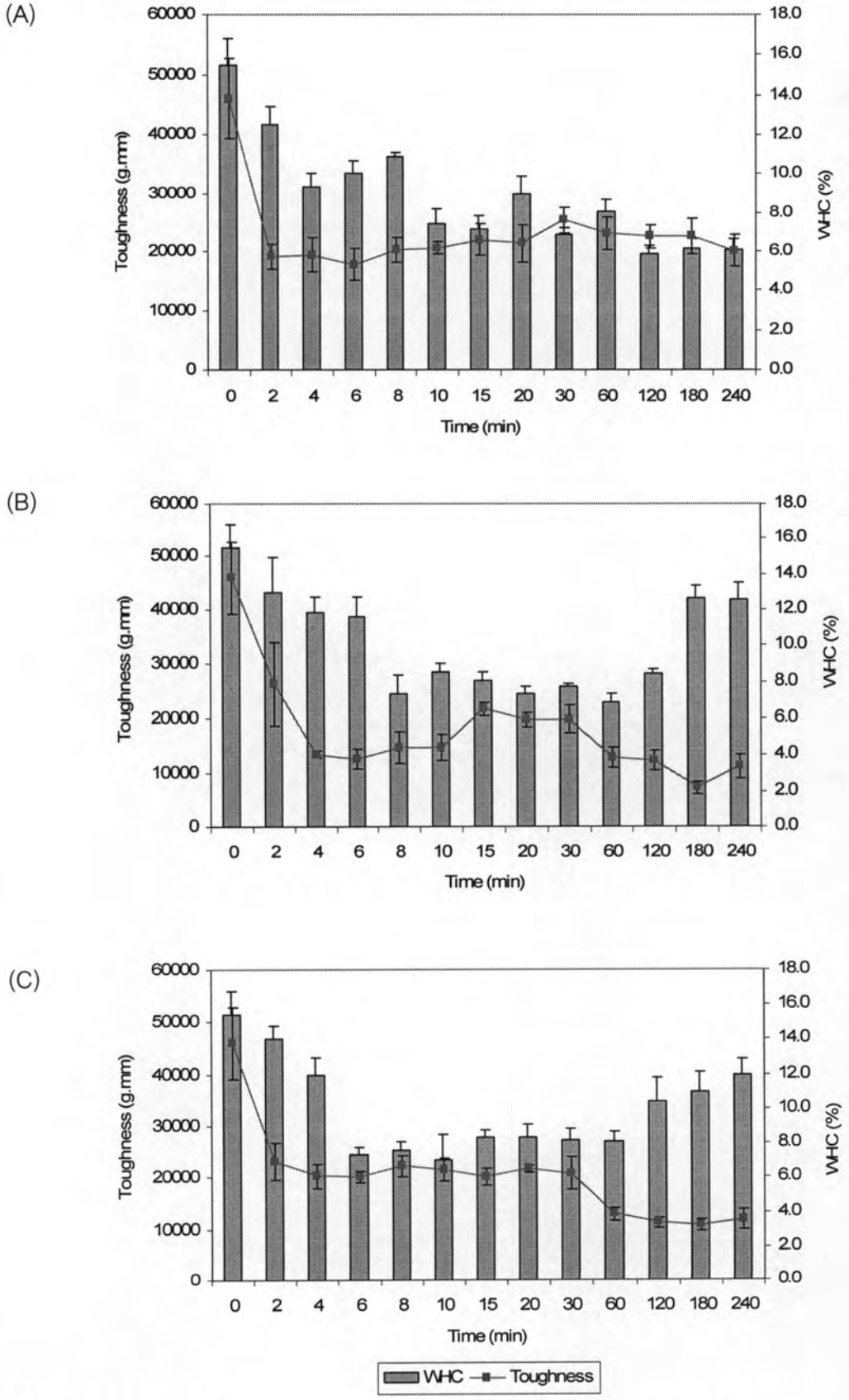

รูปที่ 4.5 การเปลี่ยนแปลงค่า toughness กับ ค่า water-holding capacity (WHC) ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนที่ (A) 80°C (B) 100°C และ (C) 120°C

4.3.5 Kinetic parameters ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของเนื้อหอยเป๋าฮื้อ

จากการทดลองพบว่าการเปลี่ยนแปลงคุณภาพต่างๆ ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อน ซึ่งได้แก่ ปริมาณ cooking loss ค่า degree of browning ค่า WHC และค่า toughness สามารถอธิบายได้ด้วยปฏิกิริยาแบบ first order kinetic ดังสมการข้างล่าง

$$-(dQ/dt) = kQ$$

$$\int_{Q0}^{Qt} (1/Q)\, dQ = -\int_{0}^{t} k\, dt$$

$$\ln Q - \ln Q_0 = -kt$$

$$\ln Q/Q_0 = -kt \qquad \text{---------- (1)}$$

เมื่อ Q_t : ลักษณะคุณภาพที่วิเคราะห์ที่เวลาใดๆ

Q_0 : ลักษณะคุณภาพที่วิเคราะห์ที่เวลาเริ่มต้น

k : rate constant (นาที$^{-1}$)

t : เวลาในการให้ความร้อน (นาที)

Rizvi และ Tong (1997) กำหนดให้

$$\text{fractional conversion (f)} = (Q_0 - Q_t)/(Q_0 - Q_x)$$

โดย Q_0 : ลักษณะคุณภาพที่วิเคราะห์ที่เวลาเริ่มต้น

Q_t : ลักษณะคุณภาพที่วิเคราะห์ที่เวลาใดๆ

Q_x : ลักษณะคุณภาพที่วิเคราะห์ที่ระยะเวลาการให้ความร้อน 240 นาที

แทนค่า fractional conversion ลงในสมการ (1)

จะได้ $\ln Q_t/Q_0 = \ln (1-f) = -kt$ ---------- (2)

เมื่อสร้างกราฟระหว่าง ln (1-f) กับระยะเวลาการให้ความร้อน (t) ความชันของกราฟที่ได้ คือ ค่า rate constant ของปฏิกิริยา (แสดงในตารางที่ 4.5 และภาคผนวก ญ.1-ญ.4)

การเปลี่ยนแปลงคุณภาพของอาหาร เช่น เนื้อสัมผัส ที่ปฏิกิริยาอธิบายได้ด้วย first order kinetic อัตราเร็วของปฏิกิริยาแบ่งเป็น 2 ช่วง หรือเรียกว่า dual mechanism first order kinetic ช่วงแรกกราฟการเปลี่ยนแปลงคุณภาพกับเวลามีความชันมาก ซึ่งหมายถึงอัตราเร็วของ

ปฏิกิริยาสูง และช่วงต่อมากราฟมีความชันต่ำ แสดงว่าอัตราเร็วของปฏิกิริยาเกิดได้ช้า ค่า rate constant และ activation energy (Ea) ของปฏิกิริยาแต่ละช่วงจะถูกคำนวณแยกกัน ดังนั้นการทำนายการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของอาหารจึงต้องใช้พารามิเตอร์ที่ได้ทั้งสองค่าจากปฏิกิริยาแต่ละช่วงมาทำนาย

การนำเทคนิค fractional conversion มาใช้ ทำให้สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของอาหารจาก dual mechanism first order kinetic ให้เป็น simple first order kinetic และสามารถนำพารามิเตอร์ที่ได้มาทำนายการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของอาหาร (โดยใช้สมการ (3)) ได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และใช้ได้สะดวกมากกว่าการอธิบายด้วย dual mechanism first order kinetic

$$Q_t = Q_x + (Q_0 - Q_x) \exp(-kt) \qquad \text{---------- (3)}$$

นอกจากนี้การใช้ fractional conversion ยังช่วยกำจัดความแปรปรวน (variability) ที่อาจมีผลต่อค่า rate constant ที่คำนวณได้ เช่น การใช้วิธีการวัด หรือพารามิเตอร์ที่ใช้ในการวัด หรือวิธีการเตรียมตัวอย่างที่แตกต่างกันมีผลทำให้ rate constant ที่คำนวณได้แตกต่างกัน แม้ว่าจะให้ความร้อนที่อุณหภูมิเดียวกัน Rizvi และ Tong (1997) ได้ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสของแครอทที่ผ่านการลวกที่ 74°C เป็นเวลา 4 นาที (Bourne, 1987) และไม่ผ่านการลวก (Heil และ McCarty, 1989) ก่อนให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C โดยใช้เครื่องมือวัดและพารามิเตอร์ที่ใช้ในการวัดต่างกัน พบว่าเมื่อสร้างกราฟ log (firmness) กับเวลา การเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสเป็นแบบ dual mechanism และได้ rate constant ของปฏิกิริยาในช่วงแรกแตกต่างกัน แต่เมื่อนำเทคนิค fractional conversion มาใช้ ทำให้อธิบายการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสของแครอทด้วยปฏิกิริยา simple first order kinetic ได้เนื่องจากการใช้ fractional conversion จะนำค่าที่ได้จากการวัดลักษณะคุณภาพหลังจากการให้ความร้อนเป็นระยะเวลานานมาก (Q_x) มาใช้ในการคำนวณด้วย ทำให้ได้ rate constant เพียงค่าเดียวและค่าที่ได้จากการให้ความร้อนที่อุณหภูมิเดียวกันมีค่าเท่ากันด้วย เมื่อนำ rate constant ที่ได้นี้มาทำนายการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสของแครอทตามสมการ (3) พบว่าค่าความแข็งของแครอทที่คำนวณได้มีความถูกต้องและใกล้เคียงกับค่าที่วัดได้จากการทดลองมาก แสดงให้เห็นว่าเทคนิค fractional conversion เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ สามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงคุณภาพได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่าง rate constant และ activation energy เป็นไปตามสมการ Arrhenius คือ

$$\ln k = \ln A - (Ea/RT) \quad \text{---------- (4)}$$

เมื่อ A : ค่าคงที่สำหรับปฏิกิริยาหนึ่งๆ

Ea : activation energy (kcal/mol.K)

R : ค่าคงที่ของก๊าซ = 1.987 kcal/mol.K หรือ 8.314 kJ/mol.K

T : อุณหภูมิ (K)

เมื่อสร้างกราฟระหว่าง ln k กับ 1/T จะได้ค่า activation energy ของการเปลี่ยนแปลง (แสดงในตาราง 4.5 และภาคผนวก ญ.5)

ยกตัวอย่างการคำนวณ activation energy ของการเปลี่ยนแปลงค่า degree of browning ตามสมการ (5) โดยสมการเส้นตรงที่ได้จากกราฟระหว่าง ln k (แกน y) กับ 1/T (แกน x) ของค่า degree of browning คือ $y = 3.184x - 4.2559$ ($R^2 = 0.9962$) (แสดงในภาคผนวก ญ.6)

ความชันของกราฟ = Ea/R ---------- (5)

จะได้ว่า $Ea/R = 3.184$

$Ea/1.987 = 3.184$

$Ea = 6.33$ kcal/mol.K

จากตารางที่ 4.5 พบว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณ cooking loss ค่า degree of browning ค่า WHC และค่า toughness เพิ่มขึ้นตามอุณหภูมิการให้ความร้อน และค่า Ea ของปริมาณ cooking loss ค่า degree of browning ค่า WHC และค่า toughness เท่ากับ 6.23 (R^2 = 0.9617), 6.33 (R^2 = 0.9962), 7.09 (R^2 = 0.9983), และ 13.34 (R^2 = 0.9019) kcal/mol.K ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ma และคณะ (1983) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงความนุ่มของเนื้อกุ้งกระป๋องที่ฆ่าเชื้อที่ 115°C 124°C 133°C และ 140°C สามารถอธิบายได้ด้วยปฏิกิริยาแบบ first order kinetic มีค่า k เท่ากับ 0.025, 0.048, 0.10, และ 0.17 min^{-1} ตามลำดับ โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิการให้ความร้อนเพิ่มขึ้น ส่วนค่า Ea ของการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 24 kcal/mol.K ซึ่งค่า k และ Ea ที่คำนวณได้สามารถนำไปทำนายการเปลี่ยนแปลงเนื้อสัมผัสระหว่างกระบวนการให้ความร้อนของเนื้อกุ้งได้ และจากการศึกษาของ Bertola และคณะ (1994) พบว่าอัตราการสูญเสียน้ำหนักและการเปลี่ยนแปลงความนุ่มของเนื้อเพิ่มขึ้นตามอุณหภูมิการให้ความร้อน ค่า Ea ของการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 13.13 kcal/mol.K และ 144.50 kcal/mol.K

ตามลำดับ Ateba และ Mittal (1994) พบว่าการเปลี่ยนแปลงสีโดยรวมของลูกชิ้นเนื้อทอดสามารถอธิบายได้ด้วยปฏิกิริยา first order kinetic อัตราเร็วของการเปลี่ยนแปลงสีเท่ากับ 9.12×10^{-4} min^{-1} และ Ea เท่ากับ 4.03 kcal/mol.K และจากการทดลองให้ความร้อนแก่หอยเป๋าฮื้อจะเห็นว่า Ea ของการเกิดสีน้ำตาลของเนื้อหอยเป๋าฮื้อเท่ากับ 6.33 kcal/mol ซึ่งต่ำกว่า Ea การเกิดสีน้ำตาลของเต้าหู้ทอด (18.16 kcal/mol.K) (Baik และ Mittal, 2003) และขนม gulabjaman ทอด (10.40 kcal/mol.K) (Kumar และคณะ, 2003) แต่มีค่าสูงกว่าการเกิดสีน้ำตาลของลูกชิ้นเนื้อทอด (Ateba และ Mittal, 1994) อัตราการเกิดปฏิกิริยาเมลลาร์ดของอาหารที่ต่างกัน อาจเกิดจากองค์ประกอบในอาหารและปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเกิดสีน้ำตาล เช่น อุณหภูมิ ค่า pH ค่า water activity เป็นต้น มีความแตกต่างกัน ทำให้ Ea ของอาหารแต่ละชนิดต่างกัน (Kumar และคณะ, 2006)

ตารางที่ 4.5 rate constant และ activation energy ของการเปลี่ยนแปลงคุณภาพต่างๆของเนื้อหอยเป๋าฮื้อ *H. asinina* ในระหว่างการให้ความร้อน

ลักษณะทางคุณภาพ	อุณหภูมิ (°C)	k (min^{-1})	* R^2	Ea ($kcal.mol^{-1}.K$)	** R^2
Cooking loss	80	0.0197	0.9766	6.23	0.9617
	100	0.0272	0.9176		
	120	0.0489	0.9733		
Degree of browning	80	0.0084	0.8990	6.33	0.9926
	100	0.0143	0.9903		
	120	0.0210	0.9554		
WHC	80	0.0786	0.8644	7.09	0.9983
	100	0.1401	0.9766		
	120	0.2196	0.9694		
Toughness	80	0.0044	0.6719	13.34	0.9019
	100	0.0210	0.9920		
	120	0.0299	0.9647		

* R^2 ของ rate constant

** R^2 ของ activation energy

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพต่างๆ ของเนื้อหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการให้ความร้อนซึ่งได้แก่ ปริมาณ cooking loss ค่า degree of browning ค่า WHC และค่า toughness ทำให้ได้ rate constant และ activation energy ของการเปลี่ยนแปลงคุณภาพต่างๆ ของหอยเป๋าฮื้อ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดภาวะการให้ความร้อนที่เหมาะสมของเนื้อหอยเพื่อรักษาคุณภาพ เมื่อเปรียบเทียบอัตราเร็วของการเกิดปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพอาหารกับอัตราการทำลายจุลินทรีย์ที่สำคัญในอาหาร เช่น *Clostridium botulinum* เป็นต้น ถ้าอัตราการทำลายจุลินทรีย์สูงกว่าอัตราการทำลายคุณภาพอาหาร แสดงว่าภาวะดังกล่าวเหมาะสมที่จะใช้การผลิตอาหาร แต่ในทางกลับกันถ้าอัตราการทำลายจุลินทรีย์ต่ำกว่าอัตราการสูญเสียคุณภาพอาหาร การเลือกภาวะดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมต่ออาหารนั้น เพราะแม้ให้ความร้อนเพื่อทำลายจุลินทรีย์จนปลอดภัย แต่กลับทำให้อาหารสูญเสียคุณภาพไม่เป็นที่ยอมรับ

4.4 กระบวนการฆ่าเชื้อที่เหมาะสมของหอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์

4.4.1 การแทรกผ่านความร้อนและเวลาในกระบวนการฆ่าเชื้อ

จากการศึกษาการแทรกผ่านความร้อนของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ ขนาด 130 มิลลิเมตร×170 มิลลิเมตร น้ำหนักสุทธิ 150 กรัม โดยอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเท่ากับ 50°C ให้ความร้อนที่อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ 110°C เป็นเวลา 50 นาที จากการทดลองเดินเครื่องฆ่าเชื้อ 2 ครั้ง จะเลือกนำข้อมูลการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิกับเวลาที่ได้จากภาวะการฆ่าเชื้อที่แย่ที่สุด คือ เมื่อสิ้นสุดช่วงการฆ่าเชื้อ 50 นาที ทำให้ได้ F_0 เท่ากับ 3.8 นาที (ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิกับเวลาอีกชุดหนึ่งได้ F_0 เท่ากับ 3.9 นาที) มาสร้างกราฟการแทรกผ่านความร้อน heat penetration parameter ที่ได้จากกราฟ คือ f_h= 6.7 นาที และ j = 1.059 (การคำนวณแสดงในภาคผนวก จ.1)

4.4.2 จุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อไม่เพียงพอ

เนื่องจากผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์เป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดใหม่ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร จึงจำเป็นต้องศึกษาจุลินทรีย์ที่มีในวัตถุดิบหรือปนเปื้อนจากขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการผลิตซึ่งอาจเป็นอันตรายหรือเป็นสาเหตุของการเน่าเสียของอาหาร

การกำหนดการฆ่าเชื้อให้ได้ F_0 เท่ากับ 2 นาที กำหนดขึ้นเพื่อเลียนแบบสภาวะการผลิตที่มีโอกาสเกิดขึ้นจากความผิดพลาดต่างๆ ทำให้อาหารได้รับการฆ่าเชื้อไม่เพียงพอ จึงมีความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายแก่ผู้บริโภคหรืออาจเกิดการเน่าเสียจากจุลินทรีย์ได้ ดังนั้นในการทดลองจึงเลือกศึกษาจุลินทรีย์ 2 ชนิด คือ *Clostridium botulinum* และ *Bacillus stearothermophilus* ในผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อไม่เพียงพอ เนื่องจากผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์จัดเป็นอาหารที่มีความเป็นกรดต่ำ จุลินทรีย์สำคัญที่ทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค คือ *C. botulinum* ซึ่งมักใช้เป็นดัชนีบ่งชี้การฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอ ส่วน *B. stearothermophilus* เป็นแบคทีเรียที่ทนความร้อนมากที่สุด ($D_{121.1°C}$ เท่ากับ 4-5 นาที) และทำให้อาหารเน่าเสียแบบ flat sour

จากการทดลองไม่พบ *C. botulinum* และ *B. stearothermophilus* ในผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อไม่เพียงพอ (ค่า F_0 เท่ากับ 2 นาที) ตลอดระยะเวลาการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องนาน 6 เดือน การที่ไม่พบเชื้อ *B. stearothermophilus* อาจเนื่องจากการเลือกใช้วัตถุดิบหรือส่วนผสมต่างๆ ที่ไม่มีการปนเปื้อนของเชื้อดังกล่าว ซึ่งแม้ว่าโดยปกติ *B. stearothermophilus* พบกระจายทั่วไปในดิน น้ำ หรือพืชทั่วไป และการปนเปื้อนในอาหารกระป๋องอาจเกิดจากการปนเปื้อนของวัตถุดิบ หรือส่วนผสม เช่น น้ำตาล แป้ง เครื่องเทศ เป็นต้น การเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพจึงช่วยลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนของเชื้อนี้ได้ และในขั้นตอนหลังผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว อาหารถูกลดอุณหภูมิให้เย็นลงอย่างรวดเร็วจะช่วยทำลายเชื้อได้ เนื่องจากเกิด heat shock (ปรียา วิบูลย์เศรษฐ์, 2538)

การเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องช่วยป้องกันการเจริญเติบโตของเชื้อได้ ที่อุณหภูมิห้อง (อุณหภูมิไม่เกิน 30-35°C) เป็นอุณหภูมิที่ไม่เหมาะสมต่อการเจริญของ *B. stearothermophilus* ซึ่งปกติเชื้อนี้เจริญได้ดีที่ 55°C และสามารถเจริญได้แม้อุณหภูมิสูงถึง 65°C-75°C นอกจากนี้การใช้กรดอินทรีย์หรือการใช้โซเดียมคลอไรด์ที่ความเข้มข้นต่ำกว่า 0.5 mol/L (หรือประมาณร้อยละ 2.9) มีผลไปลดความสามารถต้านทานความร้อนของเชื้อได้ (Kotzekidou, 2000) ซึ่งในผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใช้น้ำเกลือความเข้มข้น 2% จึงมีผลให้ความต้านทานความร้อนของจุลินทรีย์ลดลงด้วย

นอกจากนี้ไม่พบ *C. botulinum* ซึ่งเป็นแบคทีเรียที่สำคัญที่สุดในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องชนิดที่มีความเป็นกรดต่ำ เนื่องจากสามารถสร้างสารพิษที่อันตรายมาก สปอร์ของจุลินทรีย์ *C. botulinum* สามารถพบได้ทั่วไปทั้งในดิน ชายฝั่งทะเล ในน้ำทะเล บ่อปลา หรือในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ ดังนั้นวัตถุดิบที่มาจากทะเล สวนหรือไร่ หรือในสัตว์ที่คลุกคลีอยู่กับดิน มีโอกาสปนเปื้อนจุลินทรีย์นี้ด้วยกันทั้งนั้น (ปรียา วิบูลย์เศรษฐ์, 2538) แต่อาจเป็นไปได้ที่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต คือ หอยเป๋าฮื้อ มีการเพาะเลี้ยงในระบบฟาร์มที่มีการควบคุมคุณภาพการผลิต ซึ่งช่วยลดโอกาสการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ได้ และในขั้นตอนการผลิตมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ดีของการ

ผลิตอาหารกระป๋อง แม้อาหารจะไม่ได้ผ่านความร้อนจนอยู่ในสภาพปลอดจุลินทรีย์เชิงการค้า และยังเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องซึ่งเป็นภาวะที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตด้วย ก็ไม่พบ *C. botulinum* ในผลิตภัณฑ์

สำหรับผลิตภัณฑ์อาหารชนิดใหม่หรือเปลี่ยนแปลงสูตรต่างออกไปจากเดิม จำเป็นต้องทำการศึกษาระดับอุณหภูมิและปริมาณความร้อนที่ต้องการเพื่อทำลายจุลินทรีย์ที่มีในวัตถุดิบหรือมีเฉพาะในบริเวณนั้น แม้ว่าจุลินทรีย์ดังกล่าวอาจไม่เป็นอันตรายแต่อาจเป็นสาเหตุของการเน่าเสียได้ โดยปกติแล้วจะใช้จุลินทรีย์ที่มีความทนทานมากกว่า *C. botulinum* เพื่อให้แน่ใจในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ (ทิพาพร อยู่วิทยา, 2535) เนื่องจากไม่พบ *B. stearothermophilus* ซึ่งเป็นจุลินทรีย์ที่ทนต่อความร้อนสูงที่สุดที่ทำให้เกิดการเน่าเสียแบบ flat sour ในอาหารกระป๋องชนิดที่มีความเป็นกรดต่ำ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะไม่พบจุลินทรีย์ที่ทนความร้อนสูงกว่าและเป็นจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าสียของอาหารด้วย จึงไม่ต้องทดสอบ thermal inactivation kinetics ของจุลินทรีย์นั้น

4.4.3 ผลของอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิของหม้อฆ่าเชื้อที่มีผลต่อภาวะการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์

เนื่องจากผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือเป็นอาหารที่มีความเป็นกรดต่ำ (pH>4.6) การฆ่าเชื้อจึงมุ่งหวังที่จะทำลายจำนวนสปอร์ของ *C. botulinum* ซึ่งมีค่า $D_{121.1°C}$ เท่ากับ 0.25 นาที ให้ได้ 12 log cycle ดังนั้นจึงต้องใช้เวลาในการฆ่าเชื้อที่ 121.1°C (F_0) เท่ากับ 3 นาที แต่เพื่อความปลอดภัยของอาหาร ในงานวิจัยนี้จะฆ่าเชื้อให้ได้ F_0 เท่ากับ 4 นาที ซึ่งสามารถนำ heat penetration parameter ที่ได้มาทำนายเวลาในการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 4.6 (การคำนวณแสดงในภาคผนวก จ.2)

ตารางที่ 4.6 ผลการคำนวณเวลาการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิของหม้อฆ่าเชื้อต่างๆ ตามวิธี Formula

ผลิตภัณฑ์	น้ำหนักสุทธิ	F_0	เวลาในการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ (นาที)		
			อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร	อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (°C)	
	(g)	(min)	(°C)	114	121
หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือ	150	4	50	24.9	7.8
			70	23.1	6.3

จากตารางที่ 4.6 เมื่อนำ kinetic parameters ที่ได้จากการทดลองในข้อ 4.4.1 มาคำนวณเวลาของกระบวนการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ เพื่อให้ได้ F_0 เท่ากับ 4 นาที โดยที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเท่าเดิม (50°C) ต้องให้ความร้อนในการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 114°C และ 121°C เป็นเวลา 24.9 และ 7.8 นาที ตามลำดับ และเมื่อเพิ่มอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเป็น 70°C ต้องให้ความร้อนเป็นเวลา 23.1 และ 6.3 นาที ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 เวลาการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิของหม้อฆ่าเชื้อต่างๆ ที่ทำให้ได้ F_0 = 4 นาที โดยคำนวณตามวิธี General

ผลิตภัณฑ์	น้ำหนักสุทธิ	F_0	เวลาในการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ (นาที)		
			อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร	อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (°C)	
	(g)	(min)	(°C)	114	121
หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือ	150	4	50	22.3	6.2
			70	21.9	5.6

ตารางที่ 4.8 เวลาในการฆ่าเชื้อจริงและค่า F_0 ของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ได้จากกระบวนการผลิตจริง

อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร (°C)	อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (°C)	เวลาในการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ (min)	F_0 ของการผลิตจริง (min)
50	114	23	4.4
	121	7	4.5
70	114	22	4.2
	121	6	4.3

เมื่อทดลองเดินเครื่องภายใต้ภาวะที่คำนวณได้ พบว่าการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ที่มีอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร 50°C ที่อุณหภูมิ 114°C และ 121°C เพื่อให้ได้ F_0 เท่ากับ 4 นาที ต้องให้ความร้อนเป็นเวลา 22.3 และ 6.2 นาที ตามลำดับ และเมื่ออุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเพิ่มขึ้นเป็น 70°C ต้องให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 114°C และ 121°C เป็นเวลา 21.9 และ 5.6 นาที ตามลำดับ จึงทำให้ได้ F_0 เท่ากับ 4 นาที (ตารางที่ 4.7) และเพื่อให้สามารถนำเวลาในการฆ่าเชื้อที่

ได้ไปปรับใช้ในการเดินเครื่องจริง จึงกำหนดเวลาการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์ที่ 114°C และ 121°C เมื่ออุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเท่ากับ 50°C จากเดิม 22.3 และ 6.2 นาที ตามลำดับ ไปเป็น 23 และ 7 นาที ตามลำดับ ทำให้ค่า F_0 เพิ่มขึ้นเป็น 4.4 และ 4.5 นาที ตามลำดับ และเมื่ออุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเป็น 70°C จากเดิมต้องให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 114°C และ 121°C เป็นเวลา 21.9 และ 5.6 นาที ตามลำดับ ปรับเป็น 22 และ 6 นาที ตามลำดับ ทำให้ค่า F_0 เพิ่มขึ้นเป็น 4.2 และ 4.3 นาที ตามลำดับ (ตารางที่ 4.8)

จากการคำนวณเวลาการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์เพื่อให้มี F_0 เท่ากับ 4 นาที ตามวิธี Formula จะเห็นว่าเวลาการฆ่าเชื้อที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าภาวะการผลิตจริงเล็กน้อย จึงถือว่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการทดลองและนำมาคำนวณนี้ สามารถนำมาใช้ในการคำนวณเวลาการฆ่าเชื้อของผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ได้อย่างปลอดภัยในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนภาวะการผลิต แต่ก่อนที่จะนำภาวะการผลิตที่คำนวณได้ไปใช้ในการผลิตจริงควรมีการยืนยัน โดยการหาค่าการฆ่าเชื้อของผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อภายใต้ภาวะนั้นอีกครั้ง

ในทดลองนี้ทำการเดินเครื่องก่อนนำไปใช้จริงเพียงครั้งเดียว เนื่องจากกระบวนการฆ่าเชื้อมีความแปรปรวนน้อย โดยพิจารณาจากขั้นตอนการศึกษาการแทรกผ่านความร้อนของผลิตภัณฑ์ที่ทดลอง 2 ครั้ง พบว่าค่า F_0 ที่ได้ต่างกันน้อยมาก (ต่างกันเพียง 0.1 นาที) และนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ยังเป็นอาหารชนิดเดียวกัน มีลักษณะการถ่ายเทความร้อนไม่ต่างกัน ทำให้มีความแปรปรวนน้อย การทดลองเดินเครื่องเพื่อยืนยันกระบวนการฆ่าเชื้อเพียงครั้งเดียวมีความเหมาะสมและมั่นใจได้ว่ากระบวนการฆ่าเชื้อนั้นปลอดภัยต่อผลิตภัณฑ์ การทำซ้ำเพิ่มขึ้นจึงอาจไม่จำเป็นนัก เพราะหมายถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นด้วย

และจากการทดลองฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาซ์โดยใช้เวลาการฆ่าเชื้อที่คำนวณได้ด้วยวิธี Formula พบว่าค่า F_0 ของกระบวนการฆ่าเชื้อมากกว่าที่กำหนดไว้ เนื่องจากในการคำนวณด้วยวิธี Formula ใช้พารามิเตอร์ที่ได้จากการศึกษาการแทรกผ่านความร้อนของผลิตภัณฑ์ซึ่งใช้น้ำหนักบรรจุมากกว่าปกติมาคำนวณ แต่ในการฆ่าเชื้อผลิตภัณฑ์จริงๆ บรรจุน้ำหนักปกติ (50% ของน้ำหนักสุทธิ) ทำให้อัตราการแทรกผ่านความร้อนเร็วกว่า ดังนั้นเมื่อนำภาวะการฆ่าเชื้อที่คำนวณด้วยวิธี Formula มาฆ่าเชื้อโดยใช้น้ำหนักบรรจุปกติจึงได้ค่า F_0 มากกว่า

จากตารางที่ 4.6 4.7 และ 4.8 จะเห็นว่าเมื่ออุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อคงที่ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารมีผลเพียงเล็กน้อยต่อเวลาของกระบวนการฆ่าเชื้อ ในขณะที่เมื่อให้อุณหภูมิของอาหารคงที่ การเปลี่ยนอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อทำให้เวลาของกระบวนการฆ่าเชื้อต่างกันมากอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและ

อุณหภูมิของหม้อฆ่าเชื้อต่างกันมาก มีผลให้อัตราการถ่ายเทความร้อนของผลิตภัณฑ์เพิ่มสูงขึ้น จึงใช้เวลาในการให้ความร้อนสั้นลง (รุ่งนภา พงศ์สวัสดิ์มานิต, 2535)

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของปริมาณน้ำหนักเนื้อ ค่า degree of browning ปริมาณคอลลาเจนที่ละลายได้ และค่า toughness ของหอยเป๋าฮื้อที่ผ่านการฆ่าเชื้อในภาวะอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อต่างๆ

Source of Variance	Drained weight	Degree of browning	Soluble collagen	Toughness
อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร (A)	*	*	ns	ns
อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (B)	*	*	*	*
A*B	*	*	ns	ns

* หมายถึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

ns หมายถึงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

ตารางที่ 4.10 ลักษณะคุณภาพของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ฆ่าเชื้อในภาวะที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร (IT) และอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (RT) ต่างๆ

ภาวะการฆ่าเชื้อ (IT/RT) (°C)	ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน			
	drained weight (%)	degree of browning (Abs.420/ g sample $\times 10^{-3}$)	soluble collagen (%collagen/ total collagen)	toughness (g.mm $\times 10^{3}$)
50/114	$31.8^{a} \pm 0.8$	$47.1^{d} \pm 0.1$	$27.1^{b} \pm 1.5$	$26.6^{a} \pm 4.5$
50/121	$40.3^{c} \pm 0.1$	$38.1^{b} \pm 0.1$	$20.2^{a} \pm 0.9$	$37.7^{b} \pm 5.3$
70/114	$35.4^{b} \pm 1.3$	$45.2^{c} \pm 0.2$	$26.7^{b} \pm 0.1$	$27.0^{a} \pm 4.8$
70/121	$40.2^{c} \pm 0.1$	$30.4^{a} \pm 0.2$	$19.4^{a} \pm 2.6$	$34.8^{b} \pm 3.9$

a, b, c, ... ตัวเลขที่มีตัวอักษรกำกับแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)

จากตารางที่ 4.9 และ 4.10 จะเห็นว่าเมื่อนำผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อทั้ง 4 ภาวะ มาวิเคราะห์คุณภาพต่างๆ ได้แก่ น้ำหนักเนื้อ (drained

weight) ค่า degree of browning ปริมาณคอลลาเจนที่ละลายได้ (soluble collagen) และค่า toughness พบว่าอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิของหม้อฆ่าเชื้อมีอิทธิพลร่วมกัน ($p \leq 0.05$) ต่อปริมาณน้ำหนักเนื้อและการเกิดสีน้ำตาล โดยที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเท่ากัน การฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิสูงกว่า (121°C) ทำให้มีน้ำหนักเนื้อมากกว่า และเกิดสีน้ำตาลได้น้อยกว่า ($p \leq 0.05$) เนื่องจากใช้เวลาการฆ่าเชื้อสั้นกว่า และพบว่าอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อมีอิทธิพลต่อปริมาณคอลลาเจนที่ละลายได้และค่า toughness อย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) โดยการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อต่ำกว่า (114°C) ทำให้มีปริมาณคอลลาเจนที่ละลายได้ในเนื้อหอยเป๋าฮื้อสูงกว่าและค่า toughness ลดลงมากกว่าการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิสูง เนื่องจากใช้เวลาการฆ่าเชื้อนานกว่า ทำให้คอลลาเจนเปลี่ยนไปเจลาตินได้มากว่า เนื้อสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อจึงนุ่มกว่า

ตารางที่ 4.11 คะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อในภาวะที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อต่างๆ

ความชอบ	คะแนนความชอบ			
	อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร (°C)/อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (°C)			
	50/114	50/121	70/114	70/121
รวม	$3.6^{a}\pm1.5$	$5.1^{bc}\pm0.8$	$4.4^{b}\pm1.4$	$5.6^{c}\pm1.0$
สี ^{ns}	$4.8^{a}\pm1.3$	$5.2^{a}\pm1.1$	$5.1^{a}\pm1.2$	$5.2^{a}\pm1.2$
กลิ่น	$4.0^{a}\pm1.4$	$5.0^{b}\pm1.0$	$4.6^{ab}\pm1.6$	$5.2^{b}\pm1.4$
ความยืดหยุ่น	$3.6^{a}\pm2.1$	$5.1^{b}\pm1.0$	$4.2^{a}\pm1.5$	$5.4^{b}\pm1.2$
ความเหนียว	$3.5^{a}\pm1.5$	$5.0^{b}\pm0.8$	$4.0^{a}\pm1.6$	$5.2^{b}\pm1.4$
ความชุ่มน้ำ	$4.1^{a}\pm1.3$	$5.2^{b}\pm1.1$	$4.1^{a}\pm1.6$	$5.4^{b}\pm0.8$

a, b, c ตัวเลขที่มีตัวอักษรกำกับแตกต่างกันในแต่ละแถวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ($p \leq 0.05$)

ns หมายถึงค่าในแถวไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

จากตารางที่ 4.11 เมื่อนำผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อทั้ง 4 ภาวะ มาทดสอบทางประสาทสัมผัส โดยใช้วิธีการให้คะแนนความชอบต่อลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ทดสอบให้คะแนนความชอบด้านกลิ่น ความยืดหยุ่น ความเหนียว ความชุ่มน้ำ และความชอบรวมต่อผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 121°C มากกว่าผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่ 114°C ยกเว้นความชอบด้านสีที่ผู้ทดสอบให้คะแนนความชอบไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) โดยผู้ทดสอบให้คะแนน

ความชอบผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่ 121°C อยู่ในระดับค่อนข้างชอบถึงชอบปานกลาง (5-6 คะแนน) ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 114°C ได้คะแนนความชอบทุกด้าน ยกเว้นความชอบด้านสี อยู่ในระดับค่อนข้างไม่ชอบ (3-4 คะแนน)

ตารางที่ 4.12 คะแนนลักษณะทางประสาทสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อในภาวะที่อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารและอุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อต่างๆ

ลักษณะคุณภาพ	คะแนนลักษณะคุณภาพ			
	อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหาร (°C)/อุณหภูมิหม้อฆ่าเชื้อ (°C)			
	50/114	50/121	70/114	70/121
สี	$2.8^{a}\pm0.7$	$3.1^{a}\pm0.7$	$3.0^{a}\pm0.7$	$3.6^{b}\pm0.7$
ความยืดหยุ่น	$3.0^{a}\pm1.0$	$3.7^{b}\pm0.7$	$3.2^{a}\pm0.8$	$4.0^{b}\pm0.8$
ความเหนียว	$2.8^{a}\pm1.1$	$4.0^{b}\pm0.6$	$3.2^{a}\pm0.8$	$4.2^{b}\pm0.9$
ความชุ่มน้ำ	$4.3^{c}\pm0.7$	$3.8^{ab}\pm0.6$	$4.2^{bc}\pm0.8$	$3.4^{a}\pm0.6$

a, b, c ตัวเลขที่มีตัวอักษรกำกับแตกต่างกันในแต่ละแถวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ($p\leq0.05$)

จากตารางที่ 4.12 ผู้ทดสอบชอบผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 121°C ซึ่งใช้เวลาในการฆ่าเชื้อสั้นกว่า เพราะเนื้อสัมผัสมีความยืดหยุ่นปานกลาง (4 คะแนน) ค่อนข้างเหนียว (4 คะแนน) และชุ่มน้ำเล็กน้อยถึงปานกลาง (3-4 คะแนน) ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 114°C ผู้ทดสอบไม่ค่อยชอบ เพราะมีเนื้อสัมผัสค่อนข้างเปื่อย (3 คะแนน) และมีความชุ่มน้ำค่อนข้างมาก (>4 คะแนน) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ปริมาณคอลลาเจนที่ละลายได้ในเนื้อหอยที่มากกว่าและค่า toughness ที่ต่ำกว่า (ดังแสดงในตาราง 4.10) แต่จะเห็นว่าผู้ทดสอบให้คะแนนความชอบต่อสีของผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อทั้งที่อุณหภูมิ 114°C และ 121°C ไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$) โดยผู้ทดสอบให้ความเห็นว่าสีของผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มีสีครีมไม่ต่างกัน (3 คะแนน) ยกเว้นผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 121°C และอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารเท่ากับ 70°C มีสีครีมอ่อนกว่า (3.6 คะแนน) ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการฆ่าเชื้อที่ภาวะอื่น (แสดงในตารางที่ 4.12) แม้ว่าค่า degree of browning ของผลิตภัณฑ์ที่วิเคราะห์ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p\leq0.05$) ก็ตาม (ตารางที่ 4.10)

ดังนั้นจึงเลือกภาวะการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 121°C เพราะช่วยรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ด้านสี กลิ่น และโดยเฉพาะเนื้อสัมผัสดีกว่า และแม้ว่าการกำหนดภาวะการฆ่าเชื้อที่

อุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารที่ 70°C ผลิตภัณฑ์ได้รับคะแนนการยอมรับสูงกว่าที่ 50°C แต่ในการผลิตจริงการควบคุมอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารให้ได้ 70°C ทำได้ค่อนข้างยาก ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการผลิตในระดับที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และนอกจากนี้การเพิ่มอุณหภูมิเริ่มต้นอาหารไม่มีผลต่อเวลาการฆ่าเชื้อ รวมถึงคุณภาพด้านต่างๆ ของผลิตภัณฑ์มากนัก ดังนั้นจึงเลือกภาวะการผลิตที่กำหนดอุณหภูมิเริ่มต้นของอาหารที่ 50°C อุณหภูมิฆ่าเชื้อ 121°C เป็นเวลา 7 นาที ในการผลิตผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ เพื่อใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทางจุลชีววิทยาและการยอมรับทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 6 เดือน ต่อไป

4.5 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ ตลอดอายุการเก็บรักษา 6 เดือน

4.5.1 คุณภาพทางจุลชีววิทยา

ผลการตรวจคุณภาพทางจุลชีววิทยาของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ทุกเดือน ตลอดระยะเวลาการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 6 เดือน ไม่พบจุลินทรีย์ flat sour, thermophilic anaerobes, putrefactive anaerobes และ sulfide spoilage ในผลิตภัณฑ์ แสดงว่าภาวะการฆ่าเชื้อดังกล่าวเพียงพอต่อการทำลายจุลินทรีย์ที่เป็นอันตรายและจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเสีย จึงปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสามารถเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ไว้ได้นาน

4.5.2 คุณภาพทางประสาทสัมผัส

ผลการตรวจสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ ซึ่งใช้วิธีการให้คะแนนความชอบคุณลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง พบว่าตลอดระยะเวลาการเก็บรักษา 6 เดือน ผู้ทดสอบให้คะแนนความชอบในทุกคุณลักษณะในแต่ละเดือนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p>0.05$) และให้คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ไม่ยอมรับผลิตภัณฑ์ (4 คะแนน) โดยอยู่ในช่วงชอบเล็กน้อยถึงชอบปานกลาง (5-6 คะแนน) ดังแสดงในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 คะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ในระหว่างการเก็บรักษา 6 เดือน

ความชอบ	คะแนนความชอบ (ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)					
	1 เดือน	2 เดือน	3 เดือน	4 เดือน	5 เดือน	6 เดือน
สี ^{ns}	5.9±0.7	5.3±1.0	5.4±1.4	5.8±0.6	5.8±0.8	5.4±1.3
กลิ่น ^{ns}	5.0±1.6	5.0±1.7	4.6±0.8	5.0±1.3	4.6±1.2	4.6±0.8
ความยืดหยุ่น ^{ns}	5.0±1.2	5.0±1.3	5.0±1.2	5.2±1.1	5.0±0.7	5.2±0.6
ความเหนียว ^{ns}	5.4±0.9	5.4±0.8	5.4±0.8	5.4±0.7	5.4±0.8	5.4±0.6
ความชุ่มน้ำ ^{ns}	5.1±1.0	5.0±1.0	4.9±0.8	5.0±0.8	5.0±1.0	5.0±0.9
ความชอบรวม ^{ns}	5.4±0.9	5.2±0.8	5.2±1.2	5.3±1.0	5.4±0.9	5.2±1.0

ns หมายถึงค่าในแถวไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p>0.05$)

ตารางที่ 4.14 คะแนนลักษณะทางประสาทสัมผัสของหอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ในระหว่างการเก็บรักษา 6 เดือน

ลักษณะคุณภาพ	ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน					
	1 เดือน	2 เดือน	3 เดือน	4 เดือน	5 เดือน	6 เดือน
สี	3.8^{b}±0.6	3.6^{ab}±0.5	3.8^{b}±0.5	3.2^{a}±0.6	3.2^{a}±0.6	3.3^{a}±0.7
ความยืดหยุ่น ^{ns}	3.6±0.6	3.5±0.7	3.4±0.7	3.4±0.5	3.4±0.7	3.5±0.8
ความเหนียว ^{ns}	4.0±0.7	4.0±0.8	4.0±0.6	4.0±0.6	4.0±0.7	4.0±0.8
ความชุ่มน้ำ ^{ns}	4.2±0.8	4.0±0.7	4.2±0.7	3.9±0.7	4.1±0.7	4.1±0.6

a, b ตัวเลขที่มีตัวอักษรกำกับแตกต่างกันในแต่ละแถวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ($p\leq0.05$)

ns หมายถึงค่าในแถวไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p>0.05$)

จากตารางที่ 4.13 และ 4.14 พบว่าผู้ทดสอบมีความชอบโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์ในระดับชอบเล็กน้อยถึงชอบปานกลาง (5-6 คะแนน) โดยให้คะแนนความชอบต่อสีของผลิตภัณฑ์ซึ่งมีสีครีมถึงครีมอ่อนอยู่ในระดับชอบเล็กน้อยถึงชอบปานกลาง (5-6 คะแนน) มีความชอบต่อกลิ่นเล็กน้อย (4-5 คะแนน) อาจเนื่องมาจากผู้ทดสอบไม่คุ้นเคยกับกลิ่นของผลิตภัณฑ์ บางคนให้

ความเห็นว่าเป็นกลิ่นน้ำเกลือแต่ไม่ถือว่าเป็นกลิ่นแปลกปลอม แม้จะไม่ค่อยชอบกลิ่นมากนักแต่ก็สามารถยอมรับได้ ส่วนความชอบต่อลักษณะเนื้อสัมผัส ได้แก่ ความยืดหยุ่น ความเหนียว ความชุ่มน้ำอยู่ในระดับชอบเล็กน้อยถึงชอบปานกลาง (5-6 คะแนน) โดยผลิตภัณฑ์มีความยืดหยุ่นเล็กน้อยถึงปานกลาง (ระดับ 3-4 คะแนน) มีความเหนียวเล็กน้อย (ระดับ 4 คะแนน) มีความชุ่มน้ำปานกลาง (ระดับ 4-5 คะแนน)

ดังนั้นคาดว่าสามารถเก็บรักษาผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์เพาช์ได้มากกว่า 6 เดือนขึ้นไป โดยที่ยังคงรักษาคุณภาพทางประสาทสัมผัสและทางจุลชีววิทยาของผลิตภัณฑ์ไว้ได้ดี ซึ่งพิจารณาจากการศึกษาจุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์ (ข้อ 4.4.2 และข้อ 4.5.1) ที่ไม่พบทั้งจุลินทรีย์ที่เป็นอันตรายและจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเสียในอาหาร และพิจารณาจากผลการทดสอบทางประสาทสัมผัสที่ผู้ทดสอบยังคงให้คะแนนค่อนข้างสูง และสูงกว่าเกณฑ์ไม่ยอมรับผลิตภัณฑ์ตลอดระยะเวลาการเก็บ 6 เดือน

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์หอยเป๋าฮื้อในน้ำเกลือบรรจุรีทอร์ตเพาช์ จะเห็นว่าแม้ระยะเวลาการเก็บรักษาเพิ่มขึ้นผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใหม่ จนผู้ทดสอบไม่สามารถแยกความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ระหว่างการเก็บรักษาในแต่ละเดือนได้ แสดงว่าผลิตภัณฑ์อาหารบรรจุในรีทอร์ตเพาช์นั้นสามารถยืดอายุการเก็บรักษาและคงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ไว้ได้ดีเช่นเดียวกับอาหารกระป๋อง เช่น จากรายงานของ Gopal และคณะ (2001) พบว่าว่าผลิตภัณฑ์ปลาแมคเคอเรลบรรจุรีทอร์ตเพาช์มีอายุการเก็บรักษาไม่ต่ำกว่า 12 เดือน โดยที่คุณภาพของอาหารยังเป็นที่ยอมรับ Heidelbaugh และ Karel (1970) รายงานว่าคะแนนความชอบต่อผลิตภัณฑ์เบคอนในซอสบรรจุกระป๋องและบรรจุในรีทอร์ตเพาช์ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p>0.05$) ในขณะที่ Chen และ George (1981) พบว่าถั่วลันเตาบรรจุในรีทอร์ตเพาช์มีคะแนนความชอบด้านกลิ่น เนื้อสัมผัส และความชอบรวมดีกว่าผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Durance และ Collins (1991) ที่พบว่าผู้ทดสอบยอมรับผลิตภัณฑ์ปลาแซลมอนบรรจุในถุงรีทอร์ตเพาช์มากกว่าบรรจุกระป๋อง และไม่พบกลิ่นผิดปกติเหมือนกับที่พบในผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง และจากการศึกษาของ Mohan และคณะ (2006) พบว่าผลิตภัณฑ์แกงกะหรี่กุ้ง (kuruma shrimp) บรรจุถุงรีทอร์ตใช้เวลาฆ่าเชื้อสั้นกว่าผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋องถึง 35% ทำให้ปริมาณ cooking loss น้อยกว่า และทำให้ปัจจัยคุณภาพด้านสี เนื้อสัมผัส และการยอมรับทางประสาทสัมผัสดีกว่าผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง